

Univerzita Palackého v Olomouci Právnická fakulta

Debora Chlebková

Svoboda projevu a hate speech na sociálních sítích

Diplomová práce

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Svoboda projevu a hate speech na sociálních sítích* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 30. srpna 2021

.....

Debora Chlebková

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Maximu Tomoszkovi, Ph.D. za rady a připomínky při zpracování této práce. Poděkování patří také mému manželovi a rodině za podporu po celou dobu mých studií.

OBSAH

Seznam použitých zkratk	6
1 Úvod	7
2 Výběr ze základních pojmů	9
2.1. Svoboda projevu	9
2.2. (Ne)projev	12
2.2.1. Kritérium „názorového poselství“	14
2.2.2. Kritérium změny normativního prostředí (situace)	14
2.2.3. Kritérium vážnosti, bezprostřednosti a adresnosti ohrožení	16
2.2.4. Kritérium společenské hodnoty	17
2.3. Hate speech	17
2.4. Sociální sítě	20
2.5. Konkrétní podoby projevů na sociálních sítích	21
2.5.1. Příspěvky jako takové	21
2.5.2. Komentáře u příspěvků	22
2.5.3. Like a jiné reakce	22
2.5.5. Členem skupiny/sledování stránky Facebooku	24
2.5.6. Follow a subscribe	24
3 Mechanismy omezování svobody projevu a ochrany proti hate speech na sociálních sítích	26
3.1. Omezení svobody projevu	26
3.2. Autocenzura, je to cenzura?	29
3.3. Pravidla tvořená sociálními sítěmi – zásady komunity	30
4 Důležité otázky v problematice – výzvy společnosti	39
4.1. Regulace soukromoprávními osobami x pozitivní povinnost státu	39
4.2. Prostor veřejné diskuse	40
4.3. Proč regulovat?	41
4.4. Aktuální palčivé případy	44
4.4.1. Trump	44
4.4.2. Aliance pro rodinu	48
5 Vylepšení – návrh regulace – úvaha de lege ferenda	51
6 Závěr	55
Seznam použitých zdrojů	58

Shrnutí.....	67
Seznam klíčových slov.....	69
Přílohy	70

Seznam použitých zkratk

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
Evropská úmluva a Úmluva	sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod Rady Evropy ze dne 4. listopadu 1950, ve znění pozdějších předpisů
Listina a LZPS	usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, uveřejněné pod č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
MPOPP	vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, ve znění pozdějších předpisů
ÚS	Ústavní soud České republiky

1 Úvod

Problematika svobody projevu a hate speech na sociálních sítích v poslední době rezonuje společností, neboť se jedná o jednu ze základních svobod demokratické společnosti, která je ovlivňována rychle se rozvíjející technologií a pokrokem, na který se ne vždy daří zákonodárci dostatečně rychle reagovat. Žijeme v postmoderní a post-faktické době^{1,2}, hodnoty jsou relativizovány pod nátlakem snahy o hyperkorektnost, a to vede k potlačení úsilí hledat pravdu.³

Téma se týká nejen odborné veřejnosti, protože sociální sítě zprostředkovávané soukromoprávními subjekty používá denně každý z nás, často k vyjadřování názorů nebo jejich utváření a přejímání. Veřejná diskuse a trh myšlenek se ve 21. století přesunul hlavně do oblasti kyberprostoru, a to převážně na níže vyjmenované sociální sítě.

Ochrana před hate speech je nepostradatelnou součástí demokratické společnosti. Nenávistné projevy, byť jsou produktem svobody projevu, často zasahují do základních lidských práv. Od nenávistných projevů a propagandy bývá jen kousek k činům, jak jsme se přesvědčili například během druhé světové války nebo u genocidy ve Rwandě. Nejedná se však jen o činy na více osobách, může také docházet k útokům motivovaným nenávistí vůči jednotlivcům. Potřebu určit meze a hranice cítíme i z toho, že bojem proti hate speech dochází k omezování svobody projevu, a to ne vždy jen u opravdu nenávistných projevů. Pod pojem hate speech se často v realitě zahrnují i jen nepohodlné názory. Měli bychom tedy poznat obsah tohoto pojmu a jeho meze dostatečně dobře na to, abychom neznemožnili projevy jedné z nejdůležitějších demokratických svobod, které máme.

Hlavním cílem mé práce je vymezit meze svobody projevu na sociálních sítích, určit co je možné vnímat jako projev a za jakých okolností, dále také odpovědět na otázku, zda současné nastavení mechanismů ochrany před hate speech nezasahuje nadměrně do svobody projevu jakožto jedné z nejdůležitějších hodnot demokratické společnosti.

Nepostradatelnou součástí je zmapování aktuální právní teorie k pojmům svobody projevu, sociálním sítím a hate speech, jakožto informačnímu základu celé práce. Naznačit jaké

¹HARRISON, Colin; ALVERMANN, Donna E. Social Media Texts and Critical Inquiry in a Post-Factual Era. *Journal of Adolescent & Adult Literacy* [online], 2017, roč. 61, č. 3, s. 336 [cit. 8. dubna 2020]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26631136>.

²Post-faktická doba nastává ve chvíli, kdy lidé spíše přijímají argumenty založené na jejich emocích a přesvědčení než na faktech. – *Post-factual* [online]. Cambridge Dictionary, [cit. 3. března 2021]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/post-factual>.

³ŠIMÍČEK, Vojtěch. Úvodem. In ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed). *Regulace médií*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2018, s. 7.

nové formy či prostředky projevu můžeme nalézt na platformách sociálních sítí a jaké výzvy přináší.

V další části mé práce se budu zabývat zásadami komunit sociálních sítí (Facebook, Instagram, Youtube,) za účelem porovnání a zhodnocení jejich ochranných mechanismů proti hate speech. Předestřu, jak dalece tato pravidla a zásady komunit zasahují do svobody projevu a zda už se nenacházíme ve stádiu, kdy by měl stát zasáhnout a regulovat možnost soukromoprávních subjektů zasahovat do svobody projevu. Práce si klade za cíl také poukázat na pozitiva a rizika, která v sobě skrývá samoregulace sociálních sítí. Na konkrétních případech si ukážeme největší úskalí aplikace zásad komunit a dalších pravidel sociálních sítí.

Na závěr navrhu možná řešení nejvýraznějších problémů, která vyplynula z analýzy zásad komunity a konkrétních případů jejich aplikace.

Na tuto práci by mohlo být do budoucna navázáno zkoumáním možnosti náhrady škody při nezákonných opatřeních platform vůči uživatelskému účtu nebo konkrétnímu obsahu, protože pro některé uživatele je tvoření obsahu na sociálních sítích jejich obživou a platformy z jejich činnosti profitují. Dále by bylo možné empiricky zkoumat vliv mechanismu platform na nenávistné projevy a zjišťovat, zda odstraňování hate speech vede k prospěchu nebo spíše nenávist akcelerují či přesouvají mimo tyto platformy. Je vůbec zásah v podobě odstranění příspěvku efektivním bojem proti hate speech? Další možností je v odborném týmu vytvořit metodické otázky použitelné pro sociální sítě při posuzování nenávistných projevů. Dalo by se navázat a uzpůsobit základní sadu otázek, která byla předložena ve Strategii OSN v boji proti nenávistným projevům⁴. V případě zpřístupnění podrobných výstupů sociálních sítí ohledně moderace obsahu, by bylo možné analyzovat jejich postup a zkoumat, zda se shoduje se zákonným postupem pro omezování svobody projevu, zda dodržují své vlastní zásady komunity nebo zasahují nad rámec a co je příčinou k nadměrnému zásahu, zda strach z odpovědnosti či nedostatek legislativního či metodického vedení. V případě posunu v legislativním procesu Evropské unie, by mohly být analyzovány také právní dopady nařízení Evropského parlamentu a Evropské rady o jednotném trhu digitálních služeb (akt o digitálních službách) (dále jen „DSA“)⁵

⁴ Secretary -General of United Nations. *United Nations Strategy and Plan of Action on Hate Speech: Detailed Guidance on Implementation for United Nations Field Presences* [online]. United Nations, 2020. Dostupné z: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/UN%20Strategy%20and%20PoA%20on%20Hate%20Speech_Guidance%20on%20Addressing%20in%20field.pdf.

⁵ Návrh Nařízení Evropského Parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 15.12.2020, o jednotném trhu digitálních služeb (akt o digitálních službách) a o změně směrnice. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0825&from=en>.

2 Výběr ze základních pojmů

Abychom si mohli odpovědět na otázky, které si tato práce klade za cíl, ba abychom vůbec mohli o těchto otázkách kvalifikovaně uvažovat, musíme si vymezit pojmy. Základními pojmy k vymezení jsou: svoboda projevu, hate speech (nenávistný projev), sociální síť.

2.1. Svoboda projevu

Chceme-li si vymezit svobodu projevu, je záhodno hned na začátku říct, že se jedná o jedno z politických práv umožňující jednotlivci podílet se na veřejném životě a dění a její realizace je jedním z nejdůležitějších pilířů demokracie jako takové. V prostoru svobodné diskuse se mohou střetávat různé názory a mohou být přejímány, tvořeny. Svoboda projevu vytváří podmínku tržiště názorů a hodnot, na základě nich se může dále jednatlivec rozhodovat například i ve volbách. Svobodu projevu lze považovat za přirozené právo každého člověka, protože je neoddělitelnou součástí jeho osobnosti.⁶ Funkčně naplňuje potřebu lidské bytosti se seberealizovat, být autonomní, ale také hledat a dovídat se pravdu a podrobovat informace zkoušce argumentů. Dále naplňuje potřebu člověka, jakožto zoon politikon, participovat na veřejném dění a na fungování demokracie.⁷ Tuto podstatnou funkci a významný důvod pro ochranu svobody projevu potvrzuje i rozsudek ESLP: „*Svoboda projevu je jeden ze základů demokratické společnosti, jedna ze základních podmínek rozvoje společnosti i každého člověka*“⁸, ale také náš ÚS v nálezu IV. ÚS 146/04 „*svoboda projevu a právo na informace výrazně přispívají k osobnímu růstu jedince jak v oblasti intelektuální, tak osobnostní, což je taktéž v zájmu otevřené demokratické společnosti*“.⁹ Dalším zajímavým argumentem svobody projevu může být podle některých autorů, téze tolerance. Tedy že jednou z funkcí svobody projevu je i posilování a zvyšování tolerance ve společnosti. Široká míra svobody projevu, kdy se projevují i krajní nebo extrémní názory a postoje, může posilovat a zvyšovat toleranci ve společnosti (jakási schopnost jednotlivců koexistovat v rámci plurality názorů), naopak kdyby byly některé názory a myšlenky zakázány, tolerance ve společnosti se může zmenšovat.¹⁰ Názor na tento argument však není jednoznačný.

⁶ BARTOŇ, Michal. In BARTOŇ, Michal a kolektiv: *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 377.

⁷ WAGNEROVÁ, Eliška. In WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 425 bod 7.

⁸ Rozhodnutí ESLP ze dne 7. prosince 1976, *Handyside proti Spojenému království*, č. 5493/72, § 49.

⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 4. dubna 2005, sp. zn. IV. ÚS 146/04.

¹⁰ BOLLINGER, L. C.: *The tolerant society – freedom of speech and extremism speech in America*, New York, Oxford University Press, 1986. a k tomu proti názor od SADURSKI, W.: *Freedom of speech and Its Limits*, The Netherlands, Kluwer Academic Publisher, 1999, s. 31-34. in: BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 12.

Právní zakotvení této svobody najdeme v čl. 17 Listiny základních práv a svobod a zároveň není uvedena v čl. 41 odst. 1 a jedná se tedy o právo, jehož se můžeme domáhat přímo, ne pouze v mezích zákona, které ji provádí. Na mezinárodní úrovni je svoboda projevu upravena v čl. 10 Evropské úmluvy, v čl. 19 MPOPP¹¹, v čl. 19 Všeobecné deklarace lidských práv, ale týkají se jí také mnohé další jak české, tak mezinárodní právní předpisy. Pro bližší pochopení vyjmenovaných ustanovení je dobré prostudovat komentáře jako například Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 34.¹²

Definici svobody projevu nacházíme v českém právním řádu v čl. 17 odst. 2 „*Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.*“ Inspiračním zdrojem¹³ této definice je čl. 10 odst. 1 věta druhá Úmluvy „*Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.*“ Oproti tomu v USA je svoboda projevu, zakotvená v Prvním dodatku¹⁴, zdánlivě širší, neboť budí dojem, že nepodléhá žádným výslovným omezením – je-li nějaké jednání kvalifikováno jako projev, je hodno ústavní ochrany (ovšem judikatura amerických soudů již dostatečně specifikovala druhy projevu a jejich omezení). Tento fakt tudíž určuje jakýsi limit možnosti užití americké doktríny (a z části i judikatury) na české, potažmo evropské právní prostředí. Je třeba na ni hledět vždy s ohledem na to, že se jedná o výrazně odlišný právní systém postavený na jiných východiscích, a až poté je možné uvažovat o nějaké použitelnosti či prospěšnosti pro aplikaci svobody projevu a její ochrany u nás.¹⁵

Když mluvíme o svobodě projevu, můžeme rozeznávat pět základních složek: svoboda zastávat názory, svoboda rozšiřovat informace a myšlenky, svoboda přijímat informace a myšlenky, zákaz cenzury, právo vyžadovat informace.¹⁶ V některých případech je zasaženo do jedné z těchto složek svobody projevu, často však jde o kombinaci, jak si ukážeme na příkladu zásahů do svobody projevu na sociálních sítích.

¹¹ Vyhláška č. 120/1976 Sb. ze dne o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, ve znění pozdějších předpisů.

¹² Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 34 [online]. Ženeva, 2011, bod. 2. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fGC%2f34&Lang=en.

¹³ JÁGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu. Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007. s.26.

¹⁴ STONE, Geoffrey R. a kol. *The first amendment – 3rd ed.* New York: Aspen Publishers, 2008, s.3.

¹⁵ MOLEK, *Politická práva*. s. 34.

¹⁶ MOLEK, *Politická práva*. s. 60.

Vymezení svobody projevu je upřesňováno také judikaturou ÚS, například v usnesení sp. zn. III. ÚS 98/06 „*právo vyjádření vlastních myšlenek, resp. idejí, vědomostí, představ, přání apod., a to jak vůči určitému adresátu, tak veřejně vůči komukoliv*“.¹⁷ Výbor pro lidská práva popsal svobodu projevu jako prostředek k výměně a rozvoji názoru. Je základem pro plné užívání celé řady dalších lidských práv jako například svobodu shromažďování a sdružování a výkonu volebního práva.¹⁸

Právo svobody projevu je multioborovým zájmem a s podnětnými úvahami se setkáme například u filozofa a politika Johna Stuarta Milla „*Kdyby celé lidstvo mělo stejný názor a jen jediný člověk by nesouhlasil, neměla by většina sebemenší právo jednotlivce umlčet, stejně jako onen jednatel by neměl právo umlčet většinu, i kdyby k tomu měl tu moc.*“¹⁹ a jedna záhodná definice je připisována také francouzskému spisovateli Voltairovi „*Nesouhlasím s tím, co říkáte, ale udělám všechno pro to, abyste to mohl svobodně říkat i nadále.*“²⁰

Svoboda projevu s sebou nese také povinnost a odpovědnost^{21,22} a to jak jejímu nositeli, tak státu, kterému plyne pozitivní povinnost toto právo chránit a naplňovat. Nejedná se o právo absolutní, ale relativní a je tedy za splnění podmínek omezené (viz níže podkapitola 3.1.). Subjekty mohou být jak fyzické osoby, tak právnické osoby a to tam, kde je to z povahy věci možné. Určení nositele svobody projevu v konkrétním případě je důležitý krok pro určení míry ochrany svobody projevu.²³

I toto základní právo má své horizontální působení (*horizontal impact, third party effect*) – tedy přímé působení mezi soukromými, sobě rovnými subjekty.²⁴ Takzvané prozařování základních práv celým právním řádem bylo převzato také do české judikatury, a to v nález III. ÚS 139/98²⁵, kde ÚS konstatoval, že jde o jednu z funkcí ústavní úpravy lidských práv. K tomuto je třeba doplnit také nálezu sp. zn. I. ÚS 185/04, který přidává, že ne vždy všechna základní práva působí vůči jednotlivci bezprostředně, ale uplatňuje se koncepce tzv. zprostředkovaného horizontálního působení. Tedy koncepce, kdy mají být základní práva

¹⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. listopadu 2006, sp. zn. III. ÚS 98/06.

¹⁸ Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 34 [online]. Ženeva, 2011, bod. 2. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fGC%2f34&Lang=en.

¹⁹ MILL, John Stuart. *O svobodě myšlení a slova*. Přeložili: RŮŽIČKA, Adam, PRINZOVÁ, Andrea. Praha: Institute H21, 2020. s. 12.

²⁰ GARBER, Marjorie B. *Quotation marks*. Routledge, 2003, s. 20.

²¹ čl. 10 odst. 2 sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících ze dne 4. listopadu 1950, ve znění pozdějších předpisů.

²² Rozhodnutí ESLP ze dne 7. prosince 1976, *Handyside proti Spojenému království*, č. 5493/72, § 49.

²³ BARTOŇ, Michal. In BARTOŇ, Michal a kolektiv: *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 379–380.

²⁴ WAGNEROVÁ, *Listina základních práv a svobod*: ... s. 429, bod. 25.

²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 9. 1998, sp. zn. III. ÚS 139/98.

v soukromoprávních vztazích brány soudy v potaz při výkladu a aplikaci podústavního soukromého práva.²⁶ Ve vztahu horizontálního působení svobody projevu je vyjádřil ÚS v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1735/07 takto: „*Základní práva ze své podstaty působí přímo mezi jednotlivcem a státem. V některých případech ovšem působí základní práva tak, že jednoduchým právem "prozařují". Tak je tomu ve vztazích horizontálních, tedy ve vztazích, které nejsou založeny na nadřazenosti a podřazenosti, tj. ve vztazích, v nichž jsou si jejich účastníci rovni.*“²⁷

Svoboda projevu v sobě obsahuje negativní povinnost státu nezasahovat a pozitivní povinnost státu ji chránit. ESLP se pozitivní povinností státu zabýval v případě Özgür Gündem proti Turecku a v tomto rozsudku podotkl, že skutečný výkon práva svobody projevu může obsahovat povinnost státu přijmout opatření ochrany, a to i ve vztazích mezi jednotlivci.²⁸ V dnešní době nabývají pozitivní závazky státu na důležitosti. A právě regulace sociálních sítí klade nároky na pozitivní povinnost státu chránit svobodu projevu.

2.2. (Ne)projev

Internet a s ním i sociální sítě přináší mnoho nových forem projevu či jednání. Otázka, zda se u konkrétní aktivity dá mluvit o projevu v ústavněprávním smyslu, je důležitá právě proto, abychom mohli určit, lze-li aplikovat ústavněprávní ochranu a při splnění podmínek i omezení. Jde-li o projev v ústavněprávním smyslu, nesmí se zapomínat, že i takový projev může podléhat omezením a není a priori nedotknutelný. Dalšími ne méně důležitými (snad jen méně častými) důvody pro nutnost přesnějšího vymezení obsahu pojmu projev, je určení širší regulace absolutní svobody projevu v souvislosti vytyčení projevu pro možnost aplikovatelnosti absolutního zákazu cenzury.²⁹

Úkolem této kapitoly je popsat s jakou formou chování či aktivity jednotlivce se můžeme na sociálních sítích setkat a zda spadá pod rámec svobody projevu a její ochrany či omezení. Formy projevu na sociálních sítích budou často oněmi hraničními případy, kdy bude určení, zda jde o projev v ústavněprávním smyslu nejsložitější a možná nejkontroverznější, ovšem v dnešní době také nejdůležitější pro realizování svobody projevu. Neboť ne každý občan píše články do novin, či knihy, neposkytuje rozhovory do rádií a či televize, často se ani neúčastní demonstrací či nepodepisuje petice, ale co se týče aktivity na sociálních sítích jeho ingerence

²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 14. 7. 2004, sp. zn. I. ÚS 185/04.

²⁷ Nález Ústavního soudu ze dne ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1735/07.

²⁸ Rozsudek ESLP ze dne 16. 3. 2000, *Özgür Gündem proti Turecku*, č. 23144/93, hlavně § 43.

²⁹ K tomu blíže hlavně BARTOŇ, Michal. Rozlišení projevu od jiného jednání v kontextu dogmatiky svobody projevu. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 17, č. 9, s. 317–325.

stále roste, a to i ohledně politických, hodnotových či světonázorových postojů.³⁰ Tato tendence využívání sociálních sítí k realizování svobody projevu jednotlivce i skupin bude dle mého i v budoucnu růst.

Projevem ve smyslu svobody projevu není jakékoliv „projevení se“.³¹ Co třeba projev ve formě kývnutí na souhlas, zvednutí palce či prostředníčku, a co třeba sdílení či přesídlení příspěvku na facebookové zdi? Nebo snad členství ve facebookové skupině neonacistického hnutí? Tyto otázky ilustrují, jak různorodé projevy mohou být a hranice dělící projev od jiných jednání není ve všech případech přesně definovaná.

Je třeba určit, jaká kritéria zvažovat, chceme-li určit, je-li dané jednání „projevem“ v ústavněprávním smyslu či nikoli. Již samotné články zakotvující svobodu projevu se snaží nastínit, co to projev je, a to v Listině „*vyjadřovat své názory*“ a „*vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace*“³² či v Úmluvě „*zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky*“³³. Dále jsou také vyjmenovány základní způsoby neboli formy projevu „*slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem*“³⁴. Z právní doktríny a judikatury můžeme nad to shrnout, že způsoby projevu mohou být: psané a mluvené slovo, televizní programy, rozhlasové vysílání, filmové zpracování, video, fotografie, obrazy (i karikatury atd.), oblečení (například šátky, ale i doplňky jako třeba odznáček) nebo naopak nahota, neverbální akty protestu (např. demonstrace, tanec, zabraňování činnosti, gesta, ničení věci – vlajky, fotky), hudební a další zvukové projevy, přenosy zvuku a obrazu, znaky, symboly i šifry, a také specifické kombinované způsoby jako například divadelní představení a data šířené počítačovou sítí.³⁵ Evropská úmluva, vypustila z čl. 10 taxativní výčet forem projevu, dle Davida Kosaře „*obecně platí presumpce, že čl. 10 Úmluvy zahrnuje všechny formy projevu, bez ohledu na médium, prostřednictvím něhož je projev realizován, a bez ohledu na obsah projevu.*“³⁶ U projevu je chráněn jak obsah, tak forma, jak vyplývá například z případu

³⁰ CLEMENT, J. *Number of monthly active Facebook users worldwide as of 3rd quarter 2020* [online]. Statista.com, 24. listopadu 2020 [cit. 28. listopad 2020]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/>.

³¹ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 41.

³² Čl. 17, Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

³³ čl. 10 odst. 2 sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících ze dne 4. listopadu 1950, ve znění pozdějších předpisů.

³⁴ Čl. 17, Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

³⁵ MOLEK, Pavel. *Politická práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 122-123. A BARTOŇ, Michal. Rozlišení projevu od jiného jednání v kontextu dogmatiky svobody projevu. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 17, č. 9, s. 317–325. A BARTOŇ, Michal. In BARTOŇ, Michal a kolektiv: *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 380.

³⁶ KOSAŘ, David. In: KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1007, bod. 25.

rozhodnutý ESLP Oberschlick proti Rakousku ze dne 23.5.1991, stížnost č. 11662/85.³⁷ Tyto formy projevu však neúplně vymezují projev jako pojem, protože každá z těchto forem může obsahovat aktivity, které projevem nejsou. Proto nám právní teorie nabízí i další možná kritéria.

2.2.1. Kritérium „názorového poselství“

Jádrem kritéria jsou poněkud neurčité výrazy „názorové poselství“. Ptáme se, s jakým cílem byl projev jednotlivcem učiněn, zda smyslem aktivity bylo projevit postoj, názor, myšlenku, informaci, či nějak podpořit jím zastávané hodnoty.³⁸ U symbolického projevu je podstatné, zda nese nějaké názorové poselství, ale i zda je zde pravděpodobnost, že za daných okolností toto poselství pochopí okolí. Není tedy dostatečné, že se jednatel snaží projevit názor, nebo spíše poté tvrdí, že se snažil projevit, ale současně musí být splněn aspekt srozumitelnosti pro pozorovatele. Vidíme tedy jak subjektivní stránku kritéria, tak objektivní.³⁹ Oním pozorovatelem by měl být konstrukt průměrného objektivního pozorovatele, zasazeného však do všech okolností zkoumané aktivity, které mohly být okolím vnímány (například čas, prostředí, socio-politické pozadí). Lze uvažovat, zda by tento pozorovatel měl mít vlastní i okolnost spočívající v tom, komu byl projev adresován. Některé projevy budou objektivně srozumitelné jinak třeba vůči příslušníku určité národnosti nebo etnické skupině.

Závěrem lze k tomuto kritériu říct, že aby se mohlo jednat o projev spadající pod svobodu projevu, musí akt obsahovat názorové poselství, čehož si musí být mluvčí vědom a také u okolí (příjemců) musí být pravděpodobné, že toto názorové poselství rozpoznají.

2.2.2. Kritérium změny normativního prostředí (situace)

Podstatou tohoto kritéria je rozlišit projev od jiného jednání pohledem na to, zda projevené mění normativní prostředí či situaci například tím, že vytváří nebo mění závazky či nároky. Dle Greenawalta jde spíše o jiné jednání než projev, když vyjádřené pozměnění stav, poměr, prostředí či situace. Můžeme si to představit hlavně u jednání ve smyslu nabídky ke koupi, dohod a smluv či vyhrožování, rozkazů atd. Tyto příklady mění situaci mezi účastníky dané situace. Tato teorie má bezesporu i své zranitelné body, jak uvádí sám autor i Bartoň⁴⁰. Kamenem úrazu mohou být při snaze použít pouze toto kritérium takzvané slabé imperativy⁴¹. Jedná se o jakési slabší pokyny či hrozby, které jsou spíše ve formě žádostí či přání, a tak

³⁷ MOLEK, Pavel. *Politická práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 122.

³⁸ BARTOŇ, Michal. Rozlišení projevu od jiného jednání v kontextu dogmatiky svobody projevu. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 17, č. 9, s. 317–325.

³⁹ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 49.

⁴⁰ Tamtéž: s. 43.

⁴¹ „weak imperatives“

nedosahují dostatečné intenzity, aby měnily normativní prostředí adresáta a blíží se spíše projevu.⁴² Bartoň toto kritérium hodnotí následovně: „*Výhodou daného kritéria je, že nehledá dělicí linii mezi projevem a jiným jednáním v obsahu projevu, nýbrž v jeho povaze. Vylučuje tak z režimu svobody projevu jak verbální jednání společensky škodlivá (např. loupež, vydírání, korupce), tak verbální jednání užitečná, popř. z hlediska užitečnosti indiferentní (uzavření jakékoli smlouvy)*“⁴³

Dále uvádí mezi možnými aspekty posuzování Bartoň a ve shodně i Molek pohled spíše lingvistický a filozofický, avšak s perspektivním uplatněním v kontextu svobody projevu. Jedná se o koncept uvedený J. L. Austinem, v němž rozlišuje lokuční, ilokuční⁴⁴ a perlokuční akt.⁴⁵ Přičemž naše řeč je kombinací těchto prvků. Schematicky jde popsat lokuční akt jako prosté pronesení slov, ilokuční akt jako uskutečnění jednání pomocí slov (slib, rozkaz, závazek) a perlokuční akt popisuje vyvolání efektu v mysli posluchače, jedno zda záměrně. Ilokuční akt je pak možno učinit užitím performativních sloves nebo také gramatickými kategoriemi jako je rozkazovací způsob.⁴⁶ Jde tedy ve své podstatě o význam, sílu a efekt určitého mluvního aktu.^{47, 48} Takto rozlišené mluvní akty pak mají různý význam pro chráněnost.

Příkladem, kdy jeden výrok (mluvní akt) může být projevem ve smyslu svobody projevu a za jiných okolností a v jiném kontextu může jít o jednání pomocí slov⁴⁹ (v souvislosti s normativním prostředím), může být jednoduchý výrok „Ano“. Jak Bartoň uvádí, bude tento výrok hodnocen, potažmo chráněn jinak, bude-li to odpověď na otázku „Souhlasíte s vládní politikou?“, kdy bude chráněn jako projev vyslovením názoru, a jinak, bude-li to odpověď na „Berete si zde přítomnou ... za svou právoplatnou manželku?“ V druhém případě se jedná pouze o jednání pomocí slov a právní řád s ním spojuje vznik institutu manželství. Také k některému protiprávnímu jednání stačí pouze verbální forma jednání. Půjde-li například o vyhrožování, nabídky úplatku, pohružku násilím v rámci vydírání nebo pohružku

⁴² GREENAWALT, Kent. *Fighting Words: individuals communities, and liberties of speech*, Princeton University Press, 1995, s. 6-7.

⁴³ BARTOŇ, Michal. Rozlišení projevu od jiného jednání v kontextu dogmatiky svobody projevu. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 17, č. 9, s. 317–325.

⁴⁴ ilokuční akt – mluvní akt vykonání něčeho užitím jazyka; ilokuční síla – působnost, síla libovolného mluvního aktu vedoucí k jeho přijetí posluchačem ze slovníku lingvistických pojmů – ČERMÁK, František a kol. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. 4. vydání. Praha: Karlova univerzita v Praze, 2011, s. 280.

⁴⁵ AUSTIN, John L. *Jak udělat něco slovy*. Praha: Filosofie, 2000, s. 101-112.

⁴⁶ POKORNÝ, Jan. *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl a kultura*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 286.

⁴⁷ MOLEK, Pavel. *Politická práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 113–115. A BARTOŇ, Michal. Rozlišení projevu od jiného jednání v kontextu dogmatiky svobody projevu. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 17, č. 9, s. 317–325.

⁴⁸ V této práci používám pojem mluvní akt, v některých aktech se setkáváme s ekvivalentním pojmem řečový akt.

⁴⁹ U J.L.Austina se můžeme setkat s termínem „*performativ*“ odvozený z anglického „*to perform*“ – vyjadřující věty či mluvní akty, kterými jedinec jedná. Neposuzuje se u nich pravdivost či nepravdivost, ale platnost a neplatnost. K tomu více AUSTIN, John L. *Jak udělat něco slovy*. Praha: Filosofie, 2000, s. 23 an.

bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se věci v rámci loupeže, nebude zde možnost pachatele dovolávat je svobody projevu a na základě toho napadat odsuzující rozsudek u ÚS. V těchto případech vůbec nedochází k zásahu do svobody projevu, neboť ta obsahově nepokrývá popsané jednání pachatele, jde o pouhé jednání verbální formou, byť protiprávní. Tím pádem nebude přístupováno ani k vyvažování základních práv s právem na svobodu projevu.⁵⁰

Mezi kritériem změny normativního prostředí (situace) a koncepcí ilokučního aktu je určitá propojenost. Bude zde nespočet mluvních aktů, které svou ilokuční silou mění normativní prostředí (situaci).⁵¹

2.2.3 Kritérium vážnosti, bezprostřednosti a adresnosti ohrožení

Toto kritérium vyvstává právě z potřeby chránit jak společnost, tak jednotlivce vůči některým druhům jednání, například před výše jmenovaným vyhrožováním, vydíráním atd. Obecně se většina společnosti shodne na tom, že mluvní akty v těchto podobách nemají spadat pod svobodu projevu, to však usuzujeme právě na základě kritéria vážnosti a bezprostřednosti hrozby, jež je obsažena v onom mluvním aktu. Bartoň příkladem uvádí situaci, kdy bude určité vyhrožování obsahem transparentů nebo pokřiků demonstrantů, nesouhlasících s určitými politiky a jejich rozhodnutími. V tuto chvíli již půjde o způsob politického projevu, který spadá pod svobodu projevu, a bude tedy namísto jeho vyvažování s ostatními základními právy, případně také jeho omezení.⁵²

V naší historii bylo významné používání hesel nesoucí revolučního nadšení listopadu 1989. Mezi neznámějšími hesly bylo například i „*Jakeše do koše*“⁵³. Tehdy stejně jak nyní není pochyby o tom, že se jednalo o politický projev, a ne o vyhrožování ublížením na zdraví, ovšem v jiném kontextu by tomu mohlo být i naopak. Rozlišování v tomto případě stojí na tom, že se nejedná o bezprostřední a vážnou hrozbu ve smyslu, že není pravděpodobné jeho reálně doslovné uskutečnění a je zde nedostatek autority, která by bylo schopná výhrůžku naplnit.⁵⁴ Naopak hesla na demonstraci bývají již ze své povahy zveličující a nadsazená. Nikdo

⁵⁰ BARTOŇ, Michal. Rozlišení projevu od jiného jednání v kontextu dogmatiky svobody projevu. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 17, č. 9, s. 317–325.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

⁵³ VOLFOVÁ, Tereza. Jakeše do koše! Havel na Hrad! Plakáty a hesla byly nedílnou součástí revolučního nadšení. [online]. Ct24.ceskatelevize.cz, 16. listopadu 2019 [cit. 28. listopadu 2020]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/media/2971505-jakese-do-kose-havel-na-hrad-plakaty-a-hesla-byly-nedilnou-soucasti-revolucniho>.

⁵⁴ BARTOŇ, Michal. Rozlišení projevu od jiného jednání v kontextu dogmatiky svobody projevu. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 17, č. 9, s. 317–325.

nepředpokládá, že by účelem tohoto hesla bylo zmocnit se Miloše Jakeše, jakožto generálního tajemníka ÚV KSČ, a „nacpat“ ho do koše. Šlo o výzvu k opuštění politické funkce a svržení komunistického režimu – tedy jasný projev politického názoru a postoje.

Prvek adresnosti v tomto kritériu znamená zaměřenost konkrétního projevu na určité adresáty a často souvisí s mírou vážnosti. Adresnost se netýká pouze výhrůžky násilím, ale také šíření myšlenky, kdy adresná myšlenka může navádět konkrétní osobu ke konkrétnímu trestnému činu – zde by se jednalo o mluvní jednání, ne o projev v ústavněprávním smyslu. „*Hlásání potřeby třídního boje v politickém programu je tedy něco jiného než navádění konkrétní osoby k likvidaci konkrétního „třídního nepřítele“.*“^{55,56} Nechceme, aby se projev stal fyzickým útokem, chceme vést debatu.

Podstata tohoto kritéria je, že čím méně u daného mluvního aktu spatřujeme prvek vážnosti, bezprostřednosti a adresnosti, tím větší je možnost, že se jedná o projev.⁵⁷

2.2.4. Kritérium společenské hodnoty

Pomocí tohoto kritéria posuzujeme obsah samotného aktu na základě jeho společenské hodnoty a rozsuzujeme, zda se jedná o projev v ústavněprávním smyslu či nikoli. Jedná se o vysoce subjektivní kritérium. Bohužel toto kritérium s sebou nese více slabých míst, než je jeho přínos pro zkoumání aktů. Slabinou je už jen to, že se jedná o posuzování obsahové složky, kdy dochází k vágnosti, subjektivnosti, nepředvídatelnosti a zneužitelnosti. Mohly by tak být absolutně vyřazeny nepohodlné a nepopulární projevy, k čemuž by však nemělo docházet bez ústavněprávního poměrování základních práv a omezení v souladu se zákonem. Dle Bartoně je tedy vhodnější toto kritérium použít v následném kroku po určení, zda se jedná o projev, a to jako kritérium při omezování svobody projevu.⁵⁸ S tímto se naprosto shodují, neboť možný přínos tohoto kritéria již řeší ostatní výše zmíněná kritéria.

2.3. Hate speech

Chráněny jsou i projevy nepříjemné, kritické, kontroverzní, projevy vědeckého bádání a mnohé další druhy projevů, i ty však mají své limity. Tento základní princip vyplývá například z nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3393/15 ze dne 13. září 2017, dále i v jiných zemích,

⁵⁵ BARTOŇ, Michal. Rozlišení projevu od jiného jednání v kontextu dogmatiky svobody projevu. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 17, č. 9, s. 317–325.

⁵⁶ Blíže například v rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států amerických ze dne 27. února 1969, *Brandenburg v. Ohio*, sp. zn. 395 U. S. 444 – Projev, který podporuje porušování zákonů nebo násilí obecně, je chráněn Prvním dodatkem Ústavy USA, ledaže přímo podporuje lidi, aby okamžitě podnikli protiprávní kroky.

⁵⁷ BARTOŇ, Michal. Rozlišení projevu od jiného jednání v kontextu dogmatiky svobody projevu. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 17, č. 9, s. 317–325.

⁵⁸ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 59.

např. rozsudky Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve věci Rubio Dosamantes proti Španělsku č. 20996/10 ze dne 21. února 2017, Lingens proti Rakousku č. 9815/82 ze dne 8. července 1986 a v neposlední řadě rozsudek velkého senátu ESLP č. 60641/08 Von Hannover proti Německu ze dne 7. února 2012. Dle komentáře Výboru lidských práv rozsah článku 19 odst. 2 MPOPP zahrnuje i výraz, který lze považovat za hluboce urážlivý.⁵⁹ Avšak v článku 20 MPOPP samotný pakt nařizuje státům, aby zakázaly válečnou propagandu a jakoukoliv rasovou, národnostní nebo náboženskou nenávist, jež představuje podněcování k diskriminaci, nepřátelství nebo násilí, což také omezí projevy, které obsahově naplní tyto podmínky.

Na druhou stranu by neměly být chráněny projevy nepřinášející do společenské debaty žádnou hodnotu, jsou zároveň urážlivé a jejich cílem je snižovat něčí důstojnost a vážnost. Z principu tzv. bránící se demokracie vyplývá, že hodny ochrany nejsou ty extrémistické či nenávistné projevy, které narušují společenský smír a útočí vůči lidské důstojnosti specifických skupin obyvatel.⁶⁰ ESLP ve věci K.U. proti Finsku deklarovalo, že státy musí předcházet trestným činům a chránit práva a svobody druhých i v prostředí internetu. Nabádá tak státy přijmout opatření, která by zajistila ochranu základních principů, na nichž vyrůstá Úmluva. Jedny z takovýchto principů jsou ochrana lidské důstojnosti a nediskriminace. A tak je třeba i v prostředí internetu a sociálních sítí zasahovat vůči nenávistným projevům.⁶¹ I ÚS v rozhodnutí sp. zn. 1990/08 ze dne 23.3.2010 uvádí: *Svoboda projevu jako taková se vztahuje nejen na tvrzení či stanoviska příznivě přijímaná či považovaná za neškodná nebo bezvýznamná, ale i na ta, která jsou považována za polemická, kontroverzní, šokující nebo třeba i někoho urážející.*⁶²

Pojem nenávistný projev není v prostředí českého právního řádu zcela jasně definován. Lze použít definici Molka a Jägera, kteří chápou nenávistný projev jako projev, jehož cílem je urazit, ponížit či vyvolat diskriminaci, nenávist nebo násilí proti jednotlivci nebo skupině osob právě na základě jejich osobních charakteristik, typicky pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry, náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k

⁵⁹ Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 34 [online]. Ženeva, 2011, bod. 11. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fGC%2f3.4&Lang=en.

⁶⁰ VÝBORNÝ, Štěpán. Koncept bránící se demokracie v judikatuře Ústavního soudu ČR. *Časopis pro právní vědu a praxi* [Online], 2012, č. 2, s. 157-163. [cit. 2020-06-15]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cvpv/article/view/5901>.

⁶¹ Rozsudek ESLP ze dne 2. prosince 2008, *K. U. proti Finsku*, č. 2872/02.

V daném případě se jednalo o získání informací o člověku, který na internetu umístil inzerát s fotkou, věkem a popisem vzhledu tehdy dvanáctiletého K.U. s výzvou, že hledá intimní vztah s chlapcem jeho věku.

⁶² Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2010, sp. zn. I. ÚS 1990/08.

národnostní nebo etnické menšině apod.⁶³ Dále je použitelná definice z Doporučení Výboru ministrů k nenávisným projevům z roku 1997⁶⁴, která vidí nenávisné projevy jako všechny formy projevu, které šíří, podněcují, podporují nebo ospravedlňují rasovou nenávisť, xenofobii, antisemitismus či jiné nenávisti založené na netoleranci, včetně netolerance vyjádřené agresivním nacionalismem a etnocentrismem, diskriminací a nepřátelstvím vůči menšinám, migrantům a lidem přistěhovaleckého původu. V roce 2019 byla vydána generálním tajemníkem OSN strategie k přístupu vůči hate speech a následně v roce 2020 i pokyny k implementaci této strategie. V těchto dokumentech je hate speech definován *jako „Jakákoli komunikace v řeči, psaní nebo chování, které útočí nebo používá pejorativní nebo diskriminační jazyk s odkazem na osobu nebo skupinu na základě toho, kým jsou, jinými slovy, založené na jejich náboženství, etnickém původu, národnosti, rase, barvě pleti, původu, genderu nebo jiného faktoru identity. To je často zakořeněno a vyvolává to netoleranci a nenávisť a v určitém kontextu může být ponižujícím a rozdělujícím (rozvracejícím)“*.^{65,66} Dokument dále rozvádí, co je myšleno útočícím či pejorativním jazykem, tvrdí, že hate speech zahrnuje komunikaci zaujatou bigotní, netolerantní nebo předsudečnou. Tato definice však slouží pouze pro účely těchto strategií a jejich implementaci.

Z mého pohledu by bylo záhodno pokusit se vymezit nenávisné projevy poněkud úžeji, neboť neshledávám udržitelným zahrnout k tomu i netoleranci a nepřátelství, neboť v lidské společnosti neexistovala a neexistuje situace, kdy by byli všichni přáteli v názorech a postojích. Příliš široké definice jsou zneužitelné a mohou o to více rozkládat společnost, čímž se blíže zabývá sociologie (neudržitelnost multikulturalismu). Z dostupných definic se mi jeví nejlepší Molkova a Jägera. Otazníkem může být pojem urazit, každý má jiný práh odolnosti vůči tomu, co už jej uráží. Řešením by mohlo být doplnit definici na „objektivně urazit“.

Obecně jsou dnešní definice příliš široké a vedou k hyperkorektnosti. Generálně přijímaná definice hate speech zatím stále nebyla ustavena. Můžeme nalézt několik definic

⁶³ JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu – demokracie, rovnost a svoboda projevu*. Praha: Auditorium, 2007, s. 22-25.

⁶⁴ Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (97) 20, o nenávisných projevech ze dne 30. října 1997, [online]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505d5b>.

⁶⁵ Secretary-General of United Nations. *United Nations Strategy and Plan of Action on Hate Speech: Detailed Guidance on Implementation for United Nations Field Presences* [online]. United Nations, 2020. str. 10. Dostupné z: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/UN%20Strategy%20and%20PoA%20on%20Hate%20Speech_Guidance%20on%20Addressing%20in%20field.pdf.

⁶⁶ V anglickém originále: Any kind of communication in speech, writing or behaviour, that attacks or uses pejorative or discriminatory language with reference to a person or a group on the basis of who they are, in other words, based on their religion, ethnicity, nationality, race, colour, descent, gender or other identity factor. This is often rooted in, and generates, intolerance and hatred, and in certain contexts can be demeaning and divisive.

různých autorů, které, byť jsou zdánlivě podobné, mohou mít interpretačně podstatné rozdíly. I přes existenci vícero definic není pořád zcela jasné, jak tyto definice aplikovat v praxi natož na sociálních sítích.

2.4. Sociální sítě

Sociální síť můžeme definovat jako „*online komunitu jednotlivců, kteří si vyměňují zprávy, sdílí informace a v některých případech spolupracují na společných aktivitách.*“⁶⁷ Bližší definice sociálních sítí, jak je nyní známe (Facebook, Instagram, Twitter, Youtube atd.) je, že jde o „*online službu, která na základě registrace umožní vytvořit profil uživatele, pod kterým lze tuto službu využívat zejména ke komunikaci, sdílení informací, fotografií, videa atd. s dalšími registrovanými uživateli.*“⁶⁸ Pomocí této platformy uživatelé mohou budovat vztahy, a sdružovat se s lidmi stejných zájmů, koníčků, názorů, kariéry atd.⁶⁹ V posledním roce byl výrazně vidět přínos sociálních sítí v překonávání sociální izolace a byly silnou oporou také v oblasti realizace distančního vzdělávání, jakožto téměř jediný způsob komunikace mezi studenty.

Sociální sítě jsou platformy fungující na internetu, a proto některá specifika internetu mají také sociální sítě. Oboje překračuje hranice států, což s sebou nese problémy s určením právního řádu, kterým se mají řídit, a jurisdikce. Ve své podstatě jde o neomezený prostor schopný šířit a uchovávat velké množství informací, v němž může tvořit obsah a projevat se téměř každý. Komunikace na sociálních sítích může být jak interpersonální, tak masová a často také do velké míry anonymní nebo alespoň pro uživatele zdánlivě anonymní. „*Toto vše probíhá prostřednictvím tzv. poskytovatelů služeb informační společnosti (dle § 2 písm. d) zákona č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti), kteří často bývají jediným identifikovatelným subjektem.*“⁷⁰ Platformy vytváří samy svá pravidla na jejichž základě mohou filtrovat a kontrolovat obsah na nich umístěný.

Žebříček nejpoužívanějších sociálních sítí na světě vede Facebook s téměř 3 miliardami uživateli, v závěsu je Youtube, Whatsapp, Facebook Messenger a Instagram – až na Youtube

⁶⁷ RAY, Michael. *Social network* [online]. Encyclopedia Britannica, 7. červen 2019 [cit. 26. února 2021]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/technology/social-network>.

⁶⁸ *Sociální sítě.* [online]. Internetem bezpečně, [cit. 2. března 2021]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/socialni-media/socialni-site/>.

⁶⁹ OBAR, Jonathan A.; WILDMAN, Steve. Social media definition and the governance challenge: An introduction to the special issue. *Telecommunications Policy* [online]. 2015, roč. 39 č. 9, s. 745–750 [cit. 2. března 2021]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2647377.

⁷⁰ POUPEROVÁ, Olga, *Institucionální aspekty regulace médií.* Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 35.

jsou tyto největší sociální sítě vlastněny akciovou společností Facebook, Inc.⁷¹ Vzhledem ke kumulaci největších sociálních sítí v rukou jedné společnosti, může být nebezpečí ovlivňování názorů společnosti a zásahu do svobody projevu pomocí filtrace obsahu o to vyšší.

Sociální sítě jsou platformami velmi rychle se vyvíjejícími, a to nejen po technické stránce, ale i co se týče uživatelských možností a nástrojů až po pravidla komunity, které mimo jiné regulují obsah povolený na sociálních sítích. Může se zdát nereálným takováto média regulovat ze strany státu, ovšem jsou-li toho schopny soukromoprávní entity, měl by toho být schopen i stát jakožto garant základních práv, která jsou často realizována na sociálních sítích a jimi také ovlivňovaná či omezovaná.

2.5. Konkrétní podoby projevů na sociálních sítích

Po registraci do sociální sítě a vytvoření profilu se uživateli odkryjí mnohé možnosti systému. V této práci se zaměříme jen na funkce, které jsou nejrelevantnější z pohledu svobody projevu. Některé funkce a možnosti systému se u jednotlivých sociálních sítí podobají. Sociální sítě jsou však velmi dynamickými platformami, a tak i funkce na nich přístupné se často mění. Zde popisované funkce jsou uživatelům přístupné v době psaní této práce. Jak je vysvětleno výše, za projev ve smyslu svobody projevu lze považovat i symbolický projev, tedy nejen slovní, ale přesto zřejmě vyjadřující jeho vůli. V případě, že je jako projev pojímán judikaturou i odbornou veřejností například i forma oblékání a gesta, je třeba uvažovat i nad tím, jaké akty činěné uživateli na sociálních sítích lze považovat za projevy ve smyslu svobody projevu. Jaké teda existují projevy či neprojevy na sociálních sítích?

2.5.1. Příspěvky jako takové

Specifickým prvkem sociálních sítí je právě možnost tvořit obsah, která je dána uživatelům například pomocí vytváření příspěvků. Ty mohou mít jak formu textu, hypertextového odkazu na externí stránku či příspěvek přímo existující na dané sociální síti. Z dalších forem je dobré jmenovat zejména fotografie a obrázky (příp. GIFy) a videa, která lépe přitahují pozornost ostatních uživatelů. Větší interakce s příspěvkem lze zajistit také vložením otázek, anket, označením osob nebo stránek či přidáním poloh.

Textová podoba příspěvku může být ozvláštněna použitím emoji nebo variací písma. Některé sociální sítě své uživatele limitují v délce jednotlivého příspěvku počtem znaků, a to například Twitter – 280 znaků. U textového projevu v podstatě postupujeme při hodnocení, zda

⁷¹ TANKOVSKA, H. *Most popular social networks worldwide as of January 2021, ranked by number of active users* [online]. Statista.com, 9. února 2021 [cit. 2. března 2021]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>. Podrobnější graf viz příloha č. 2.

se jedná o projev nebo ne, stejně jako tomu je i mimo oblast sociálních sítí. U vložených fotografií a obrázků také tak. Jedná se o symbolický projev. Největší problém může dělat významové užití emoji v textu, kdy různým emoji různí uživatelé připisují různý význam. Příkladem můžeme uvést například emoji broskve či lilku, které jsou často významově spojována s lidskými pohlavními orgány. Je tedy složitější rozpoznat jaká kombinace emoji by mohla být chápána jako projev či dokonce nenávistný projev a jaká kombinace tento význam nenesou. Velmi důležitý bude v tomto případě kontext. Jiný význam bude mít například užití emoji muslimské dívky a emoji lebky a jiné například samotné užití lebky v příspěvku, kdy mohu mít namysli třeba, že jsem měl těžký den a „umírám“.

2.5.2. Komentáře u příspěvků

Komentáře, jakožto reakce na příspěvek, ovlivňují frekvenci zobrazování podobných příspěvků ve „feedu“, ale také zobrazování komentovaného příspěvku více uživatelům. Existují komentáře jak u trvale zveřejněných příspěvků, tak komentáře u živého vysílání prostřednictvím chatu nebo u streamování prostřednictvím Facebooku, Twitchu, nebo Youtube. U takových to streamovaných videí se často setkáme také s moderátory chatu, kteří mohou svými komentáři regulovat probíhající konverzaci, upozorňovat na porušení pravidel anebo také mazat komentáře nebo „banovat“ určité uživatele. Pomocí moderátorů, tak může tvůrce alespoň do určité míry ochránit svou tvorbu před případným zásahem sociální sítě, která by mohla stream přerušit, zakázat zobrazování reklam (a tím zasáhnout do profitu, který z toho tvůrce má) atd.

Zobrazování komentářů je ovlivněno preferencemi uživatele – zda již v minulosti označil, že podobné komentáře si nepřeje zobrazovat, nebo má nastaveno zobrazování všech příspěvků či jen nejrelevantnějších. Facebook zobrazuje komentáře, se kterými ostatní uživatelé více interagují na předních pozicích. Naopak příspěvky porušující pravidla komunity, může Facebook přestat zobrazovat úplně. Zda se v konkrétním případě bude jednat o projev budeme posuzovat podobně jako v případě příspěvků.

2.5.3. Like a jiné reakce

Téměř veškerý obsah na sociálních sítích má uživatel možnost ohodnocovat pomocí funkce „like“ („To se mi líbí“ či symbol srdce). Jde o rychlou a jednoduchou interakci s obsahem uveřejněným na sociální síti pomocí jednoho kliku. Takto hodnotit lze jak příspěvky textové, tak fotky, videa, sdílené linky či komentáře pod nimi. Co se týče konkrétně Facebooku, je takto ohodnocený obsah zobrazován také uživatelům, které máte v přátelích. Na platformách můžeme vidět u jednotlivých typů obsahu jejich hodnocení v podobě počtu „liků“ nebo

„srdíček“. Tímto se u uživatelů oblíbenější obsah šíří mezi více a více jiných uživatelů. Je dokonce možné na svou webovou stránku (například nějaký svůj blog) přidat „like button“ propojený s vaší facebookovou stránkou, něco podobného nacházíme i u ostatních sociálních platform a jde o využívání tzv. social plugins.⁷²

V rámci platformy Facebook je možné obsah hodnotit také pomocí dalších symbolů než jen „like“. Takzvané reakce jsou vyjádřeny pomocí emotikonů a samotná platforma jim určitým způsobem přiřadila význam tím, že je pojmenovala: „Super“, „Péče“, „Haha“, „Paráda“, „To mě mrzí“, „To mě štve“.

Liky, reakce a obdobné funkce na sociálních sítích sice mohou mít platformou předem daný význam, uživatelé však symbolům a emotikonům užitým k jejich vyjádření mohou přiřadit jiný význam. Dalším problémem s pojmáním těchto funkcí jako projevu, je možnost jejich nahodilého užití. V případě, že jde o pouhý jednoduchý klik myší nebo dotyk obrazovky, nelze vyloučit nahodilé užití, které často nastává již při samotném „scrollování“ na mobilním telefonu.

Americký soud se již zabýval pojetím „liku“ jako projevu spadajícího pod ochranu svobody projevu danou 1. Dodatkem v případě *Bland v. Roberts*. V tomto případě zaměstnanci byli šerifem vyhozeni z práce z důvodu, že „likovali“ Facebookovou stránku jeho protikandidáta. Soud uznal, že „like“ byl projevem spadajícím do ochrany.⁷³

2.5.4. Sdílení/retweety/reuploady

Podobně jako komentáře i tyto funkce mají vliv, jak na podobné příspěvky zobrazované uživateli, který příspěvek sdílel, ale také na zobrazování příspěvku více uživatelům (nejen těm, kterým byl příspěvek sdílen). Jedná se o převzetí obsahu vytvořeného jiným uživatelem sociální sítě nebo úplně jiného webu. Weby samotné často obsahují ikony sociálních sítí, přes něž je uživatel schopen zrychleně sdílet jejich obsah na svých sociálních sítích. U takových to příspěvků je velmi těžké odvozovat, zda jej uživatel sdílel (retweetnul či reuploadnul) vědomě a zda to, co sdílí je jeho projevem a případně jakým. Je tedy nutno hledět hlavně na kontext, který může vyplývat například z textu, který uživatel připsal ke sdílenému obsahu. Ten může být například upozorňující na nepravdy uvedené ve sdíleném obsahu nebo může jen podporovat to, co je sdíleným obsahem, a v tu chvíli se dostáváme do úplně jiné roviny posuzování, a to posuzování, zda se vůbec jedná o projev a případně co je jeho obsahem.

⁷² FACEBOOK Inc. *Social Plugins - Like Button for the Web* [online]. Facebook for developers, [cit. dne 5. března 2021]. Dostupné z: <https://developers.facebook.com/docs/plugins/like-button/>.

⁷³ Rozhodnutí odvolacího soudu spojených států pro čtvrtý okruh ze dne 18. září 2013, *Bobby Bland v. B. Roberts*, sp. zn. 12-1671.

Podobně jako u „likování“ i u sdílení můžeme najít rozhodnutí amerického soudu *Universal City Studios v. Corley*⁷⁴, které uznává sdílení hypertextového odkazu jako projev spadající do ochrany svobody projevu dané 1. Dodatkem.

2.5.5. Členem skupiny/sledování stránky Facebooku

Závěrem bych ráda poukázala na nebezpečí Facebookových skupin a stránek právě s tím, že se šíří mezi další uživatele také pasivně díky algoritmu užívaném sociální sítí. To znamená, že není nutné, aby vás do skupiny někdo pozval nebo jste ji aktivně vyhledali ve vyhledávači Facebooku. O existenci se dovídáte například na hlavní zdi, když se stanou jejím členem nebo sledovatelem vaši přátele a dále vám jsou doporučovány algoritmem ve Facebookové funkci "Objevujte". Na rozdíl od propagace webových stránek není nutné ani aktivní šíření či placení za reklamu webových stránek, a tak je jejich šíření ještě jednodušší a okruh oslovených osob širší.

2.5.6. Follow a subscribe

Funkcí follow či subscribe uživatel sociální sítě vyjadřuje to, že chce sledovat obsah tvořený sledovaným uživatelem/stránkou. Někdy je problematické nazvání u sítě Facebook, kde abyste stránku sledovali a aby se vám zobrazoval její obsah, musí uživatel kliknout na tlačítko „to se mi líbí“, což však nemusí znamenat, že obsah stránky a příspěvků na nich tvořených se mu líbí nebo s ním sympatizuje. Často spíše chce být informován o tvořeném obsahu. Zobrazování příspěvků takto označených uživatelů či stránek lze poté regulovat dodanými funkcemi „oblíbené“, kdy příspěvky dané stránky uvidí uživatel výše ve svém kanálu vybraných příspěvků, nebo „výchozí“ kdy bude postavení příspěvku určeno algoritmem. Dále lze zobrazované příspěvky „uspat“ - nebudou se zobrazovat po dobu 30 dní nebo zcela vypnout jejich zobrazování na hlavní zdi. Ve skupinách je toto nastavení rozděleno na zobrazování všech příspěvků, jen nejdůležitějších (což vybírá Facebook sám) nebo příspěvky uveřejněné přáteli. Podobné možnosti nalezneme i u ostatních sociálních sítí.

Účelem těchto nástrojů na sociálních sítích je tvoření obsahu, začlenění nových uživatelů a snaha udržet stávající uživatele co nejdéle na sociálních sítích a zajistit tak jejich aktivitu, která pak má marketingové účely i sběry informací, z čehož sociální sítě profitují. Uživatel tedy získává bezplatný přístup do této sociální sítě, ale poskytuje za to své informace a dostává nálože reklamy.

⁷⁴ Rozhodnutí okresního soud pro jižní obvod New Yorku ze dne 2. února 2000, *Universal City Studios v. Corley*, 273 F.3d 429, 445.

Závěrem shrnu, že emoji a nástroje sociálních sítí mohou být považovány za symbolický projev. Mělo by být posuzováno, zda v konkrétním případě nesou nějaké názorové poselství a také, zda takový projev může být pro jinou osobu srozumitelný, ovšem v kontextu.

3 Mechanismy omezování svobody projevu a ochrany proti hate speech na sociálních sítích

Svoboda projevu, jak jsme si ji vymezili výše, je právem omezenitelným. Možnost omezení a jeho mantinely nám určují již samotné články v nichž je zakotvena, tedy čl. 17 odst. 4 LZSP⁷⁵ a čl. 10 odst. 2 Úmluvy⁷⁶ a z jejich samotné podstaty. Omezení tedy může být dáno v případě, že budou splněny kumulativně tři podmínky: omezení je dáno zákonem, musí sloužit alespoň jednomu z taxativně vymezených legitimních důvodů a musí být nezbytné v demokratické společnosti.⁷⁷

Dochází samozřejmě taky k situacím, kdy se svoboda projevu střetává s jiným nebo jinými základními právy. Nejčastěji to bývá v kontextu sociálních sítí střet s osobní svobodou a právem na soukromí, právem na vlastnictví a podnikání, právem na důstojnost, čest a dobrou pověst, a s právy národnostních a etnických menšin a zákazem diskriminace.

V každém případě je nutné mít na mysli, že musí být šetřeno podstaty a smyslu základních práv. Omezování svobody projevu má být spíše výjimkou, kterou je třeba vykládat restriktivně.⁷⁸

3.1. Omezení svobody projevu

„Projev je mnohdy mocnou zbraní a podle toho s ním má být zacházeno“⁷⁹

Obecně ochrana proti hate speech omezením svobody projevu je podporována argumentem obranyschopné demokracie. Jedná se o demokracii bojující pomocí právních a mocenských prostředků proti ideovým nepřátelům. Její principy vymezil ÚS v nálezu IV. ÚS 2011/10: *„jestliže jsou odpůrci demokracie a hodnot, na kterých demokracie stojí, připraveni na ni útočit, musí být i demokratický režim připraven bránit se těmto atakům, a to v nutných případech i omezením základních práv.“⁸⁰* Opodstatněnost aplikace obranyschopné demokracie můžeme nalézt v historii u nacistické a komunistické totality. ÚS shrnuje, že je *„právem i povinností demokratického státu přiměřenými prostředky bránit sebe sama i společnost, kterou*

⁷⁵ „Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.“

⁷⁶ „Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.“

⁷⁷ MOLEK, Pavel. *Politická práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 140.

⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 23. března 2010, sp. zn. I. ÚS 1990/08.

⁷⁹ MOLEK, Pavel. *Politická práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 48.

⁸⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. listopadu 2011, sp. zn. IV.ÚS 2011/10.

reprezentuje, proti destruktivním útokům ze strany těch hnutí a jednotlivců, kteří popírají a zpochybňují (a už tím, byť i jen plíživě likvidují) základní demokratické hodnoty.“

Situace, ve kterých dochází k omezování svobody projevu řešíme a zkoumáme pomocí algoritmů, které vyplynuly z judikatury jak ESLP, tak našeho Ústavního soudu a následně je přijala také právní teorie. Tyto testy jsou základním učivem v rámci Ústavního práva a základních lidských práv.

Chceme-li tedy posoudit, zda určitý zásah či omezení svobody projevu je vůbec možné a není v rozporu s našim ústavním řádem, popř. Úmluvou, použijeme pětistupňový test:

- i. Jde o "projev" v rámci článku 10 Úmluvy/ čl. 17 Listiny, jinými slovy jde o projev ve smyslu svobody projevu?
- ii. Jde o "zásah" do článku 10/ čl. 17 Listiny?
- iii. Byl zásah "stanoven zákonem"?
- iv. Směřoval zásah k ochraně legitimního cíle?
- v. Byl zásah nezbytný v demokratické společnosti?

Obecně bude-li se jednat o střet svobody projevu s jiným základním právem, bude nutno tyto práva poměřovat. „*Posouzení toho, zda je zásah v demokratické společnosti nezbytný, je závislé na zhodnocení řady faktorů a bude posuzováno metodou proporcionality*“⁸¹ neboli testem proporcionality:

1. vhodnost – zda je zkoumaný zásah způsobilý dosáhnout určeného cíle
2. potřebnost – lze hodnotu chránit i jiným způsobem, je nějaký jiný prostředek ochrany způsobilý naplnit účel šetrněji?
3. proporcionalita v užším smyslu (konečné vyvažování jednotlivých svobod)

*„Proporcionalita omezení je u limitů svobody projevu posuzována vždy velmi kazuisticky a je silně determinována skutkovými okolnostmi jednotlivých případů.“*⁸² Určitá vodítka nám nabízí judikatura ÚS a ESLP.

V právní teorii můžeme vidět rozdílný přístup k různým typům projevům, co se týče jejich síly ochrany. Samozřejmě toto rozlišení nedokáže určit striktní hranice a často se setkáme s projevy, jejichž obsah odpovídá více typům. Z hlediska obsahu rozlišuje ESLP tři typy projevů: politický, komerční a umělecký, které dále rozšiřuje judikatura. Dle Kosaře jde například o

⁸¹ BARTOŇ, Michal In: HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, čl. 17 odst. 87 [cit. 25. dubna 2021]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

⁸² Tamtéž. odst. 88 an.

projev civilní a akademický, ovšem ani to není konečný výčet.⁸³ Takto rozčleněné typy projevu pak požívají různé míry ochrany, a tak dochází k jakési hierarchizaci projevů.⁸⁴

Politický projev se jeví jako nejvýznamnější a ESLP pro případ politických projevů stanovuje nejpřísnější kritéria pro posouzení legitimacy omezení. Důvodem nepochybně je, že právě politický projev je těžištěm demokracie.^{85, 86}

Podstata ochrany svobody projevu tkví v tom, že její omezení má být na základě zákona, když ale soudní praxí přisoudíme určitým typům projevu jinou míru ochrany bez zákonného podkladu, který nenacházím ani v Úmluvě ani v Listině, může tak dojít k jejímu ohrožení. Proti takovému rozlišování se staví i Výbor OSN pro lidská práva, který čl. 19 MPOPP interpretuje tak, že dopadá na všechny formy subjektivních myšlenek a názorů, které jsou schopny předávání jiným osobám, stejně^{87, 88} Snaha zkoumat a kategorizovat daný projev v konečném důsledku příliš nepomůže, je nutné posuzovat konkrétní projev a jeho kontext. – stejně musím řešit ten konečný projev.

Dalším rozlišováním projevu je dělení na hodnotový soud a skutková tvrzení. Posuzovat pravdivost i nepravdivost jsme schopni pouze u skutkových tvrzení, ale i zde to bývá v době relativní pravdy dost složité. Co je a co není pravda se ukázalo jako těžko určitelné už na začátku pandemie Covid-19, kdy se pravda měnila i na nepovolanějších místech jako je WHO nebo vládní weby. Každý si pro svou pravdu byl schopen najít různé odborné studie, které ji podporovaly. U hodnotových soudů není pravdivostní posuzování vůbec možné, protože představují subjektivní hodnocení autora, vyjádření vlastního názoru.⁸⁹ Toto rozlišování je třeba právě při zkoumání přiměřenosti určitých výroků. Obecně totiž platí, že jde-li o pravdivé skutkové tvrzení, nedojde ke kolizi svobody projevu a práva na zachování lidské důstojnosti, osobní cti atd. Omezení je pak možné, bylo-li by skutkové tvrzení sice pravdivé, ale v kontextu projevu zkreslující, či by šlo o informaci intimního charakteru.⁹⁰

⁸³ MOLEK, Pavel. *Politická práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 127.

⁸⁴ KOSAŘ, David. In: KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1007, bod. 25.

⁸⁵ K této problematice se vyjadřuje ESLP v případech *Castells proti Španělsku* ze dne 23. dubna 1992, č. 11798/85, *Bowman proti Spojenému království* ze dne 19. února 1998, č. 24839/94, *Lingens proti Rakousku* ze dne 8. července 1986, č. 981/82.

⁸⁶ MOLEK, Pavel. *Politická práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 127.

⁸⁷ Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 34 [online]. Ženeva, 2011, bod. 11. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fGC%2f34&Lang=en.

⁸⁸ Stanovisko Výboru pro lidská práva ze dne 18. října 1990, *Ballantyne, Davidson and McIntyre v. Canada*,. č. 359/1989 and 385/1989.

⁸⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. dubna 2005, sp. zn. IV. ÚS 146/04.

⁹⁰ BARTOŇ, Michal In: HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, čl. 17 odst. 144. [cit. 20. července 2021]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://www.beck-online.cz).

3.2. Autocenzura, je to cenzura?

Ve společnosti je pojem cenzura a autocenzura zaměňován a dochází tak nepřesnostem. Autocenzura je jakousi formou seberegulace na soukromé bázi. Na rozdíl od mocenské regulace, je postavena na principech svobodné autonomie jednotlivců (v našem případě uživatelů sociálních sítí), kteří se dobrovolně podřídili daným pravidlům platformy, které jdou nad rámec pravidel stanovených veřejnou mocí. Platformy samy vytvářejí určitá pravidla, která jsou schopny následně sankcionovat pomocí vnitřních mechanismů (mazání příspěvků, tzv. banování uživatelů, nižší dosah příspěvků regulovaný algoritmem pro zobrazování obsahu atd.). Na sociálních sítích k tomuto podřízení pravidlům dochází obligáčně přes souhlas udělený při zakládání účtu. Spekulovat lze nad tím, zda se jednotliví uživatelé reálně seznámili s pravidly. K dobru lze provozovatelům sociálních sítí přičíst to, že vývoj ve formulaci a prezentaci pravidel, k nimž se uživatel zavazuje, jde čím dál více ve prospěch pochopení uživatelů. Je na provozovatelích sociálních sítích, jakou podobu pro autoregulaci zvolí, co bude obsahem pravidel jakožto autoregulačních norem a hlavně, zda vůbec přistoupí k autoregulaci. Jak také podotýká Pouperová, autoregulaci může být také vnímána jako „regulace ve stínu státu“ a to v případě, kdy se subjekty rozhodnou pro autoregulaci, aby se vyhnuli hrozbě vrchnostenské regulace. Je pro ně praktičtější vytvořit si svá pravidla, kterým se podřídí, než aby svou nečinností iniciovali regulaci mocenskou.⁹¹ Ovšem kdyby veřejná moc výslovně hrozila subjektům za účelem vybídnutí k vytvoření autoregulačních mechanismů, šlo by již o koregulaci.⁹²

Co se týče pojmu cenzury, tu máme definovanou různými autory s mírnými odchylkami. Zákaz cenzury je jako jedna ze složek svobody projevu zakotvena v čl. 17 odst. 3 LZPS. Nejvíce se ztotožňuji s definicí cenzury předloženou Michalem Bartoněm – Jádrem pojmu cenzura „je předběžné znemožnění zveřejnění určitého projevu. Zákaz cenzury tak má ústavně bránit nežádoucí preventivní filtraci informací a názorů vstupujících do veřejné diskuse. Přikláním se k užšímu pojetí cenzury jako předběžné kontroly obsahu ze strany úřadů s možností reálně zabránit publikaci nevhodného obsahu.“⁹³

Ráda bych uvedla také definici předkládanou Ondřejem Moravcem – jde o *institucionalizovanou, mocensky garantovanou, kontrolu zveřejňovaných obsahů*⁹⁴ Tato definice vyznívá opravdu široce, ovšem měli bychom si klást otázku, zda smysl a účel, který

⁹¹ OGUS, Anthony. *Regulation. Legal Form and Economic Theory*. Oxford: Calderon Press, 1994, s. 2. cit. dle. POUPEROVÁ, Olga, *Institucionální aspekty regulace médií*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 31.

⁹² POUPEROVÁ, Olga, *Institucionální aspekty regulace médií*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 29–32.

⁹³ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 130-131.

⁹⁴ MORAVEC, Ondřej. *Mediální právo v informační společnosti*. Praha: Leges, 2013, s. 33.

stál za zákazem cenzury, není potřeba v dnešní informační společnosti, existující převážně na sociálních sítích, opravdu rozšířit. Neboť stát může využívat filtrování obsahu soukromoprávními entitami (byť se tato společnost dovědět nemusí) anebo tolerancí jejich zásahů k dosažení kýženého cenzurovaného obsahu. Stát, který nechá soukromoprávní entitu tak zásadně zasahovat do svobody projevu, se v podstatě podílí na tom, co dělá, a je zde i možnost, že sociální sítě se tak pouze stanou nástrojem prosazování selekce obsahu, kterou si stát přeje. Otázkou je, zda v případě, kdy má soukromoprávní subjekt možnosti kontroly tak široké, že mohou ovlivňovat veřejné mínění a názory svých uživatelů, a to dokonce předběžně, by neměl dodržovat stejná pravidla jako stát.

Obecně však bývá společným prvkem definic mocenský státní institucionální prvek, který cenzuru vytváří, kontroluje a provádí. Právě proto se nemůže zásah sociálních sítí do svobody projevu nazývat cenzurou, neboť zde je hybatelem všeho soukromoprávní entita.⁹⁵ Osobně bych zachovala tento úzký definiční rámec cenzury na státem vedenou a prováděnou předběžnou kontrolu, neboť ochrana před zákazem cenzury je v našem právním systému ochranou absolutní (tedy nestrpí poměrování), a to by reálně vedlo k tomu, že sociální sítě nebudou moci mít jakoukoli předběžnou kontrolu, byť problém kontroly obsahu se dá řešit přes užití práva svobody projevu a přes vyvažování s právem, které je v kolizi.

Lze uzavřít, že co se týče právního chápání pojmu cenzura je adresátem zákazu cenzury jen a pouze veřejná moc, nikoliv soukromá osoba⁹⁶, tím pádem není cenzurou autocenzura médií a sociálních sítí vykonávanou dle jejich vnitřních pravidel komunity.⁹⁷

3.3. Pravidla tvořená sociálními sítěmi – zásady komunity

Jak již víme, sociální sítě samy o sobě regulují obsah na nich uveřejněný. Otázkou je, do jakých složek svobody projevu tímto jednáním zasahují. Mezi prvními uvedu složku rozšiřování informací a myšlenek, neboť jsou mazány či upozadovány konkrétní příspěvky autor. Tímto však automaticky dochází i k zásahu do složky svobody přijímání informací myšlenek ostatních uživatelů, neboť ta je buď omezená (v případě upozadování některých informací) nebo zcela znemožněna (jsou-li určité příspěvky mazány). Další ze složek svobody projevu je svoboda zastávat názor, u které může být otázkou, zda lze vůbec do této složky

⁹⁵ BARTOŇ, Michal In: HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, čl. 17 odst. 95. [cit. 20. července 2021]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](http://databaze.beck-online.cz).

⁹⁶ MOLEK, Pavel. *Politická práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 82. Shodně BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 130.

⁹⁷ Shodně WAGNEROVÁ, Eliška. In WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 434 bod 38.

svobody projevu zasáhnout. Může vůbec být zasaženo do svobody zastávat názor, ovládnout to, co se nám honí hlavou, co je skryto? Možná právě historie nás přesvědčila o tom, jak intenzivně lze ve skutečnosti do svobody zastávat názory zasahovat, a to například za totalitních režimů.⁹⁸ Jsem přesvědčena o tom, že ten, kdo si myslí, že si utváří názory zcela sám, je právě oním slepcem, co se řítí do jámy. Média mají ohromný vliv, každý příspěvek na sociálních sítích a každý algoritmus nebo jiný mechanismus selektující příspěvky, má schopnost ovlivňovat postoje, názory i hodnoty lidí.^{99, 100} V právní teorii je svoboda myšlení považována za absolutní a její omezování není možné.¹⁰¹ Obecný komentář č. 34 Výboru pro lidská práva uvádí v bodě 9.: „*Jde o právo, z něž není připuštěna žádná výjimka či omezení. Svoboda názoru dopadá na právo změnit názor, kdykoliv a z jakéhokoli důvodu si osoba svobodně přeje. Nikdo nesmí být ani podroben jakémukoli omezení práv zaručených paktem z důvodu svých skutečných, vnímaných, či předpokládaných názorů...*“^{102, 103} Vidíme však, že ovlivnit myšlení a názory bez toho, aby si toho byl jedinec vědom, možné je. Příkladem legislativy, která před tímto chrání, je zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, který provozovatelům vysílání ukládá povinnost zajistit, aby vysílané pořady neobsahovaly podprahová sdělení.

Sociální sítě mají určité zásady komunity, které samy vytváří, a se kterými uživatelé souhlasí při vytvoření účtu případně při pokračování v jeho užívání. Tyto pravidla popisují, co za obsah je nevhodné zveřejňovat a jaké následky může mít jejich zveřejnění, a tedy porušení zásad komunity. Část těchto pravidel vychází z legislativy, kterou jsou platformy vázány (např.

⁹⁸ MOLEK, Pavel. *Politická práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 61.

⁹⁹ EU science hub. *Social media influences our political behaviour and puts pressure on our democracies, new report finds* [online]. ec.europa.eu, 27. října 2020 [cit. 19. srpna 2021]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/jrc/en/news/social-media-influences-our-political-behaviour-and-puts-pressure-our-democracies-new-report-finds>.

¹⁰⁰ Studie zabývající se vlivu sociálních sítí na tvorbu názorů: GAO, George. *15 striking findings from 2015*. Pew Research Center [online]. 2015 [cit. 28. dubna 2021]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/12/22/15-strikingfindings-from-2015/>;

u českých středoškoláků – Mediální gramotnost středoškoláků a jejich postoje k mediím [online]. Median, 2018, 113 s. [cit. 27. dubna 2021]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/pruzkumy-setreni/medialni_gramotnost_zaku_2018.pdf;

Cambridge Analytica a její role v politickém rozhodování: HERN, Alex. *Cambridge Analytica: how did it turn clicks into votes?* [online]. The Guardian.com, 6. května 2018 [cit. 24. srpna 2021]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/news/2018/may/06/cambridge-analytica-how-turn-clicks-into-votes-christopher-wylie>;

RISSO, Linda. Harvesting Your Soul? Cambridge Analytica and Brexit. In: JANSOHN, Christa (ed.). *Brexit Means Brexit?* Akademie der Wissenschaften und der Literatur, 2018, s. 75-85. Dostupné z: https://www.adwmainz.de/fileadmin/user_upload/Brexit-Symposium-Online-Version.pdf#page=75.

¹⁰¹ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 72.

¹⁰² Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 34 [online]. Ženeva, 2011, bod. 2. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fGC%2f34&Lang=en.

¹⁰³ MOLEK, Pavel. *Politická práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 65.

ohledně autorských práv) a část se vytváří postupně v konzultaci s odborníky a uživateli.¹⁰⁴ Zásady komunity a pravidla používání popisují nástroje, které platforma užívá vůči porušovatelům těchto pravidel. Jedná se zejména o mazání příspěvků, upozadování obsahu, zablokování nebo odstranění účtu, omezení některých funkcí či nezpeněžení a nahlašování porušování ostatními uživateli. Tato pravidla se vyvíjejí a poměrně často aktualizují, jak obsahově tak formálně. Platformy se snaží, aby byla pravidla pochopitelná pro všechny uživatele, je však pravda, že pravidel je mnoho¹⁰⁵ a některá jsou docela vágní nebo poskytují jen příklad, u něž je porušení pravidel zjevné, ale už nepopisují, kde je hranice s obsahem neporušující pravidla.

Facebook a Instagram

Ve svých zásadách komunity platforma definuje také své chápání a vymezení hate speech jako „*přímý útok na lidi na základě tzv. chráněných rysů, tedy rasy, etnika, národnosti, tělesného postižení, náboženského přesvědčení, kasty, sexuální orientace, pohlaví, genderové identity nebo vážné choroby. Útok definujeme jako agresivní nebo ponižující slovní projev, škodlivé stereotypní projevy, označování někoho za podřadnou osobu, vyjadřování opovržení, odporu nebo zapuzení, klení a výzvy k vyloučení nebo segregaci.*“¹⁰⁶ Tyto definice doplňuje o příklady toho, co nemá být uživatelem zveřejňováno v podobě tří úrovní s jednotlivými body a konkrétními příklady, které jsou však uvedeny bez širšího kontextu. V první úrovni se jedná hlavně o agresivní nebo dehumanizující projevy ve formě zobecňování, nepodložených prohlášení nebo přirovnání podpořená výčtem (například ke zvířatům, která jsou kulturou vnímána jako inteligenčně nebo fyzicky méněcenná, karikatury osob černé pleti ve formě černého líčení). Druhá úroveň popisuje nedovolené projevy s obsahem zaměřeným na osobu nebo skupinu osob na základě jejich chráněných rysů, kdy sem patří například zobecňování hlásající podřazenost z důvodu morálního deficitu jakožto nedostatku v oblasti osobnostních rysů, které jsou kulturou vnímány jako negativní, mimo jiné tyto výrazy: zbabělec, lhář, arogantní, ignorantský či výrazy označující, že daná osoba nedosahuje dostatečné hodnoty, mimo jiné tyto výrazy: bezcenný, neschopný. Ve třetí úrovni se popisují hlavně projevy vyzývající k akci a vyloučení.¹⁰⁷

¹⁰⁴ FACEBOOK Inc. *Zásady komunity* [online]. Facebook.com, 2021 [cit 26. července 2021]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/communitystandards/introduction>.

¹⁰⁵ Například Facebook má také mnoho dalších pravidel pro jednotlivé odvětví používání platformy jako například pravidla pro hudbu, živá vysílání, Zásady pro stránky, skupiny a události, a hlavně zásady komunity, které popisují zásady týkající se obsahu, který uživatelé na Facebooku mohou zveřejňovat, a dalších aktivit na platformě Facebooku a její dalších produktech.

¹⁰⁶ FACEBOOK Inc. *Nenávistné slovní projevy* [online]. Facebook.com, 2021 [cit 26. července 2021]. Dostupné z: https://www.facebook.com/communitystandards/hate_speech/.

¹⁰⁷ Tamtéž.

Společnost Facebook ve svých pravidlech uvádí, že odebere-li sdílený obsah z důvodu porušování zásad komunity, informuje o tom uživatele a poučí jej o případných možnostech přezkumu, ale s výjimkou závažného nebo opakovaného porušení, kdy by byl Facebook nebo jiné strany tímto krokem vystaveny právní odpovědnosti nebo by tím došlo k poškození komunity uživatelů, ohrožení nebo narušení integrity nebo provoz jakýchkoli jeho služeb, systémů nebo produktů nebo kdy tento krok byl znemožněn technickými omezeními či právními důvody. Případné přezkumy jsou učiněny zpravidla do 24 hodin a u některých případů je možnost odvolat se k Dozorčí radě, která však sama rozhoduje, jaké případy přezkoumá.¹⁰⁸

Jelikož platforma Instagram spadá pod společnost Facebook zásady komunity i podmínky používání jsou stejné, či přímo odkazují na zásady komunity a podmínky používání platformy Facebook.

Youtube

Ze zásad platformy Youtube se dovídáme, že odstraňuje obsah, který propaguje násilí či nenávisť proti jednotlivcům nebo skupinám na základě věku, kasty, postižení, etnického původu, genderové identity a projevu, národnosti, rasy, imigračního statutu, náboženství, pohlaví, sexuální orientace, postavení oběti významné násilné události a jejich rodinných příslušníků nebo statutu veterána. Výčet chráněných charakteristik je tedy širší. Dále jsou vyjmenovány konkrétnější formy jako například dehumanizace, přirovnávání ke zvířatům, popírání událostí, vyjadřování nadřazenosti nebo podřazenosti určité skupiny nebo útok na emoční, romantickou a/nebo sexuální přitažlivost osoby k jiné osobě. Chybí však definice nenávislného projevu a útoku. Můžeme se tedy potýkat s problémem, zda například označení praktikované homosexuality za hřích by bylo považováno za nenávislný projev – útok na sexuální přitažlivost osoby k jiné osobě a tím pádem porušení zásad komunity. Slovo hřích nebo hříšné je obecnou veřejností chápáno jako něco zlého, jako provinění, poklesek, chybu, a mohlo by být příslušníky této skupiny považováno za útočné, ponižující. Na druhou stranu, kdyby takovýto projev byl považován za hate speech a porušení zásad, bylo by zasaženo do svobody projevu širokému okruhu lidí, vezmeme-li v potaz, že největší světová náboženství (islám, křesťanství, judaismus – samozřejmě s výjimkami) považují praktikovanou homosexualitu za něco hříšného.

¹⁰⁸ FACEBOOK Inc. *Myslím si, že Facebook neměl odstranit můj příspěvek*. [online]. Facebook.com, 2021 [cit 26. července 2021]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/help/2090856331203011>.

Dále je v rámci zásad komunity uvedeno množství příkladů nepovoleného projevu v celých větách¹⁰⁹, což umožňuje vidět projev v kontextu a vede k lepšímu pochopení uživatelem. Hodnotím to jako srozumitelnější postup v porovnání s obecnými příklady v zásadách komunity Facebooku potažmo Instagramu.

Ke kontrole obsahu dochází jak předběžně, tak i následně, a to kombinací strojového učení a lidského faktoru.¹¹⁰ Při odstranění obsahu nebo uložení sankce platforma uživatele informuje i s poukazem na pravidlo, které bylo odstraněným obsahem porušeno a dopadem pro kanál uživatele. Uživatel je také informován o dalších možnostech a odvolání.

Platforma Youtube má na rozdíl od Facebooku uveřejněný konkrétnější systém omezení spojená s odstraněním obsahu – varování a tři sankce ("strikes"). Varování má jen upozornit na porušování pravidel komunity a přimět tak uživatele k prostudování zásad komunity, s následujícími sankcemi za další porušení jsou spojena i omezení co do funkcí kanálu (nemožnost nahrávat obsah, živá vysílání, tvořit playlisty, atd.). Tato omezení jsou konkrétně specifikována u každé ze sankcí a je určena doba jejich trvání (u první sankce je to jeden týden, u druhé sankce to jsou dva týdny, u třetí sankce jde už o trvalé odstranění kanálu). Při uložení první sankce se dostává kanál uživatele do jakési probace, kdy v případě neporušení zásad komunity po dobu následujících 90 dní, bude sankce z účtu odstraněna. V případě, že během lhůty dojde k dalšímu porušení, bude následovat druhá sankce opět s probační lhůtou 90 dní a při opětovném porušení v rámci této lhůty bude udělena třetí sankce. Může se ovšem stát, že už jediný případ vážného zneužití povede k ukončení kanálu bez varování.¹¹¹

Odvolání je možné vůči všem těmto opatřením (také u prvotního varování), ale je rozlišeno, kde lze nalézt formulář pro odvolání podle toho, zda byl pouze odstraněn obsah nebo byla i uložena sankce. Odvolat se je možné do 30 dnů¹¹², ovšem v rámci platformy Youtube neexistuje orgán, který by byl obdobou Dozorčí rady u Facebooku.

¹⁰⁹ YOUTUBE. *Zásady ohledně projevů nenávisti* [online]. support.google.com, 2021 [cit 27. července 2021]. Dostupné z: https://support.google.com/youtube/answer/2801939?hl=cs&ref_topic=9282436#zippy=%2Cdal%C5%A1%C3%AD-typy-obsahu-ker%C3%A9-poru%C5%A1uj%C3%AD-tyto-z%C3%A1sady%2Cvzd%C4%9B%C3%A1vac%C3%AD-obsah%2Cdal%C5%A1%C3%AD-p%C5%99%C3%ADklady.

¹¹⁰ YOUTUBE. *Jak YouTube identifikuje obsah, který porušuje pokyny pro komunitu?* [online]. Youtube.com, [cit 27. července 2021]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/howyoutubeworks/policies/community-guidelines/#detecting-violations>.

¹¹¹ YOUTUBE. *Základní informace o sankcích za porušení pokynů pro komunitu* [online]. support.google.com, [cit 18. srpna 2021]. Dostupné z: <https://support.google.com/youtube/answer/2802032>.

¹¹² YOUTUBE. *Odvolání proti postihům za porušení pokynů pro komunitu* [online]. support.google.com, [cit 27. července 2021]. Dostupné z: https://support.google.com/youtube/answer/185111?hl=cs&ref_topic=9387060.

Diskutabilní se zdají omezení, která YT ukládá i v případě, že obsah neporušuje zásady komunity, ale je na hraně a pro některé diváky by mohl být urážlivý. Takový obsah může být i nadále k dispozici na YouTube, ale na stránce sledování videa budou chybět funkce jako komentáře, navrhovaná videa, lajky a samotná stránka sledování videa se zobrazí až po zobrazení zprávy s varováním. U takových videí také není možné vložit reklamy a tím se omezí peněžní příjem pro tvůrce (uživatele, který tento obsah nahrál na svůj kanál).¹¹³ K takovému omezení může také dojít po hromadném nahlašování uživatele, které je často součástí fanouškovských válek, kdy se diváci určitého tvůrce snaží sabotovat jiného tvůrce, ať už na popud jimi obdivovaného tvůrce nebo ne.¹¹⁴ Jedná se o velmi diskutabilní mechanismus, který je používán i ostatními platformami, kdy i když se snažíte dodržet daná pravidla budete omezeni a vaše video nebude mít takový dosah k ostatním divákům ani nebude dostatečně zpeněženo. Tím se stávají pro tvůrce některá témata nevýhodná, např. true crime videa, která se zabývají informováním o opravdových zločinech, postupech vyšetřování atd. Dochází tak k zásahu do svobody projevu složky svobody šíření informací, protože určitému obsahu není dána možnost být recipován ostatními uživateli, byť neporušuje ani zákon ani zásady komunity. Je také zasaženo do svobody podnikání jednotlivých tvůrců, které vytváření obsahu na sociálních sítích může živit.

Novinkou od července 2021, co do mechanismu regulace obsahu, je přístup Facebooku k obsahu, který stojí za pozornost („newsworthy content“). Ve výjimečných případech bude na platformě povolen obsah, který stojí za pozornost, a jeho zviditelnění je ve veřejném zájmu, i když porušuje zásady komunity. Takovýto obsah bude podroben testu vážení mezi veřejným zájmem na jeho uveřejnění a riziku škody.¹¹⁵ Konkrétnější informace k tomu, jak se tento test bude provádět a jaká jsou kritéria uveřejněny nejsou. Může se tedy stát, že tento mechanismus bude nástrojem pro nerovný přístup sociální sítě, která bude ponechávat nebo mazat obsah, jak se jí to zrovna hodí nebo podle toho, co pro ni bude ekonomicky výhodnější, protože více diváků znamená větší dosahy a výdělků z reklam.

¹¹³ GOOGLE. *Omezené funkce u některých videí* [online]. support.google.com, [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://support.google.com/youtube/answer/7458465>.

¹¹⁴ ŠUBRTOVÁ, Diana. *Fanoušci Tomia Okamury mě hromadně nahlašují, říká Tomáš Břínek alias TMBK* [online]. iDNES.cz, 6. května 2020 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/revue/spolecnost/tmbk-tomas-brinek-humor-satira-kolaze-okamura-koronavirus-karantena-fortnite.A200504_122717_lidicky_sub.;

ZELENKA, Jakub. *Aktivisté slaví vítězství. Facebook Bartošovi zablokoval profil* [online]. Lidovky.cz, 12. června 2016 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/aktiviste-slavi-vitezstvi-facebook-bartosovi-zablokoval-profil.A160610_135646_In_domov_jzl.

¹¹⁵ FACEBOOK Inc. *Our approach to newsworthy content* [online]. Facebook.com, 29. července 2021, [cit. 14. srpna 2021]. Dostupné z: <https://transparency.fb.com/features/approach-to-newsworthy-content/>.

3.4. Regulace sociálních sítí

Určité snahy o regulaci sociálních sítí můžeme vytáhnout z již vytvořených směrnic EU týkajících se mediálního práva, například: směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/19/ES ze dne 7. března 2002 o přístupu k sítím elektronických komunikací a přiřazeným zařízením a o jejich vzájemném propojení, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/22/ES ze dne 7. března 2002 o univerzální službě a právech uživatelů týkajících se sítí a služeb elektronických komunikací či směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/13/EU ze dne 10. března 2010 o koordinaci některých právních a správních předpisů členských států upravujících poskytování audiovizuálních mediálních služeb.

Problém těchto směrnic je, že ne vždy je lze přesně aplikovat na sociální sítě v dnešní podobě. Na výzvy digitální doby Evropská unie reagovala vytvořením návrhu nařízení evropského parlamentu a rady o jednotném trhu digitálních služeb (DSA)¹¹⁶, který by měl více odpovídat charakteru sociálních sítí, ale není jisté, jak se nařízení uplatní v praxi a jaký bude mít dopad, pokud se stane aplikovatelným.

Ze zákonné úpravy můžeme uvést například zákon č. 206/2005 Sb., o některých službách informační společnosti, který upravuje odpovědnost poskytovatelů služeb informační společnosti. Také v českém prostředí, podobně jako v jiných státech Evropy (Polsko, Německo), se objevil návrh na regulaci sociálních sítí zohledňující jejich vliv na obsah. U nás se jedná o návrh nového trestného činu a přestupku s názvem Porušování svobody projevu. Velkým sociálním platformám (100 mil uživatelů) má být zakázáno odstraňovat příspěvky, které nejsou „v hrubém rozporu s trestními předpisy, mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána, nebo s dobrými mravy, a to v úmyslu ztížit či zmařit svobodnou veřejnou diskusi o důležitých otázkách veřejného zájmu“¹¹⁷ Návrh prošel prvním čtením a Ústavně právní výbor jej zatím neprojednal. Samozřejmě existuje nepřeberné množství dalších právních předpisů, které nějakým způsobem ovlivňují chod i obsah sociálních sítí a jednání na nich realizované, jako například úprava trestných činů a přestupků, regulace reklamy či antidiskriminační zákon.

Jak píše Pouperová obecně k regulaci médií: „*stát nemá monopol na řešení problémů – soukromoprávní regulace může existovat jen v rámci regulace veřejnoprávní (buď je musí*

¹¹⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady ze dne 15.12.2020, o jednotném trhu digitálních služeb (akt o digitálních službách). č. 2020/0361. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0825&from=en>.

¹¹⁷ Navrhovaná novela trestního a přestupkového zákona rozeslaná pod číslem sněmovního tisku 384 Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=384>.

umožňovat nebo nezakazovat)“.¹¹⁸ Doplněkem vrchnostenské regulace jsou i mimoprávní pravidla, etické kodexy, či v případě sociálních sítí – pravidla komunity a autoregulace platformou samotnou. Problém autoregulace formou zásad komunity tkví také v určité neúplné dobrovolnosti. Nepřijetí těchto podmínek znemožní užívání platformy, a tedy určité vytlačení ze společnosti tím, že jedinec je vyloučen z místa, kde probíhá veřejná diskuse a navazování vztahů. O určité nedobrovolnosti můžeme uvažovat i z pozice samotné sociální sítě, která je někdy nucena k vytváření pravidel nepřímo velmi vágním vymezením hate speech. Ze strachu z odpovědnosti, zakáže pravidly více než by reálně mohlo spadat do oblasti hate speech. Může docházet k tzv. kolaterální cenzuře. Jde o cenzuru, která je nepřímá, způsobená tím, že soukromoprávní subjekt vystavíme odpovědnosti za obsah vytvořený třetí osobou. Pod hrozbou sankce tento soukromoprávní subjekt tenduje k omezování svobody projevu tvůrců obsahu (uživatelů sociálních sítí). Tímto způsobem je vrchnostenský státní subjekt schopen cenzurovat nepřímo obsahy médií. Problém spočívá v tom, že zprostředkovatelé obsahu (v našem případě sociální sítě) omezují svobodu projevu o to víc, než za co by opravdu byli trestáni z titulu odpovědnosti. Nenávistné projevy a nezákonný obsah nejsou dostatečně vymezeny a odpovědnost je velmi široká a vágní, proto sociální sítě raději omezí svobodu projevu více, než by bylo nutné k ochraně před nezákonným obsahem, potažmo hate speech.¹¹⁹

Obecně existují dva základní přístupy k odpovědnosti sociálních sítí za nezákonný obsah a jeho regulování – notice-and-takedown a notice-and-action. První jmenovaná je již tradiční metodou, kdy sociální sítě nemají obecnou povinnost vyhledávat nezákonný obsah, ale budou-li na tento obsah upozorněny musí jednat a odstranit nebo znemožnit přístup k danému obsahu, pokud tak neučiní budou spoluodpovědné. Jde o horizontální přístup, tedy ke všem odvětvím práva se přistupuje stejně. Na rozdíl od druhého přístupu, který je nazýván spíše vertikálním přístupem, kdy se přístupy k obsahu různí s různými druhy protiprávního jednání.¹²⁰ V roce 2015 Evropská komise ve své Strategii pro jednotný digitální trh přinesla návrh aktualizace rigidního notice-and-takedown systému směrem k notice-and-action.¹²¹ V návrhu DSA v roce 2021 však tyto snahy nevidíme. Blíže k problematice odpovědnosti a těchto dvou systémů se v této práci zabývat nebudu, pro případné prohloubení znalostí v této

¹¹⁸ POUPEROVÁ, Olga, *Institucionální aspekty regulace médií*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 29.

¹¹⁹ BALKIN, M. Jack. The Future of Free Expression in a Digital Age. *Pepperdine Law Review* [online], 2009, roč. 36, č. 2, s. 109 [10. června 2021]. Dostupné z: <https://digitalcommons.pepperdine.edu/plr/vol36/iss2/9/>.

¹²⁰ ANGELOPOULOS, Christina a SMET, Stijn. Notice-and-Fair-Balance: How to Reach a Compromise between Fundamental Rights in European Intermediary Liability. *Journal of Media Law* [online]. 2016, 8(2), s. 266-301 [cit. 20. srpna 2021]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2944917.

¹²¹ HANYCH Monika a PIVODA, Marek. Facebook, Twitter a Youtube jako garanti svobodného projevu? Kritika současného systému notice-and-takedown. *Revue pro práva a technologie* [online]. 2017, č. 16, s. 177-220. [cit. 27. srpna 2021]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/revue/article/view/8170>.

problematice doporučuji odborný článek Marka Pivody a Moniky Hanych uveřejněném v Revue pro právo a technologie.

4 Důležité otázky v problematice – výzvy společnosti

4.1. Regulace soukromoprávními osobami x pozitivní povinnost státu

Jak již bylo nastíněno výše v obecném popisu svobody projevu, aspekt pozitivního závazku státu je chránit tuto svobodu základem samotné podstaty této svobody. Povinnost respektovat svobodu projevu, vyplývající z mezinárodních dohod (Úmluvy, MPOPP), platí pro smluvní státy jako celky, tedy pro všechny státní složky jak výkonnou, tak zákonodárnou a soudní či další veřejnoprávní nebo vládní orgány. Z této povinnosti rovněž vyplývá povinnost smluvních stran zajistit, aby byly osoby chráněny před jednáním soukromoprávních entit, které by narušovaly tuto svobodu¹²² a povinnost států zakotvit ochranu svobody projevu do svých právních ráďů.¹²³ Stát má tedy důležitou roli v regulaci svobody projevu a měl by ji mít i ve vztahu k sociálním sítím. Má být tvůrcem a garantem právní regulace, ale také garantem ochrany prostřednictvím individuálních právních aktů vydávaných soudy a případně správními orgány. Plnění tohoto úkolu se však stalo problematičtějším spolu s rychlým nástupem globalizace, která je o to výraznější v oblasti sociálních sítí.

Vrchnostenská regulace sociálních sítí v oblasti svobody projevu a hate speech může zasahovat do svobody podnikání zakotvené např. v čl. 26 LZPS či čl. 16 Listiny základních práv EU, které vychází z čl. 119 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie – volná soutěž. Svoboda podnikání byla také uznána v judikatuře ESD.¹²⁴ Svoboda podnikání je uznána, ale je možné se ji dovolávat jen v mezích zákonů, a limity podnikání mohou být dány pouze zákonem nebo na základě zákona. Musí být vytvořen autonomní prostor pro jednotlivce, v němž se může realizovat a získávat tak prostředky. I v rámci této svobody má tedy stát postavení subjektu, který reguluje a vytváří mantinely a podmínky pro její realizaci.¹²⁵

Regulací mechanismů ovlivňujících obsah sociálních sítí a zasahujících do svobody projevu zasáhneme tedy i do svobody podnikání. Lépe by však bylo říct, že svobodě podnikání určíme přesnější mantinely, a tím bude naplněna povinnost státu jak k ochraně svobody projevu, tak k určení hranic svobody podnikání. Regulace by tedy měla být minimálně zákonem.

¹²² Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 34 [online]. Ženeva, 2011, bod. 7. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fGC%2f34&Lang=en.

¹²³ Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 34 [online]. Ženeva, 2011, bod. 2. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fGC%2f34&Lang=en.

¹²⁴ Například rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 14. května 1974, *J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung proti Komisi Evropských společenství*, č. 4/73.

¹²⁵ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina In: KROUPA, Jiří a kol. *Mediální právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 47.

4.2. Prostor veřejné diskuse

Obsah sociálních sítí je potenciálním hybatelem hodnot a názorů společnosti. Prostor veřejné diskuse se čím dál více přesouvá na různé platformy sociálních sítí, a to v různých formách. Potýkáme se s faktem, že tato veřejná komunikace je jedním ze největších zdrojů názorů veřejnosti.¹²⁶ Chápání médií popisuje pomocí metafor Mc Quail v knize Úvod do teorie masové komunikace. Zde uvádí metaforu okna, které nám umožňuje širší rozhled i vhled do událostí i zkušeností, někdy však místo do okna koukáme do zrcadla, jimž nám média zprostředkovávají zdánlivě přesný obraz ale obrácený. Média mohou být ale i plátnem nebo bariérou, která nám nabízí falešný pohled na svět a prostřednictvím únikové fantazie nebo propagandy nás mohou až odříznout od reality. Dále používá metaforu fóra sloužícího k předkládání informací a idejí veřejnosti s možností reakce a zpětné vazby. Toto doplňuje metaforou filtru („gatekeeper“), kdy dochází záměrně či bezděčně k třízení vybrané části zkušeností či názorů. Na některé filtr upozorňuje, a jiné naopak potlačuje.¹²⁷ Na těchto metaforách můžeme vidět důležitou roli médií (tedy i sociálních médií/sítí) v prostoru veřejné diskuse. Jestliže chceme tuto veřejnou diskusi do budoucna udržet a její důležitost zachovat, musíme v digitální době chtít nechtít počítat s platformami sociálních médií, na které se prostor veřejné diskuse přesouvá a kde ji musíme chránit. Stát nemůže určit prostor veřejné diskuse a násilně ji někam převádět, jedná se o živý prostor na průsečíku svobody projevu každého. Stát či nadstátní subjekt je schopen tento prostor veřejné diskuse chránit tam, kde se zrovna nachází, ať už tomu kdysi bylo převážně na stránkách novin, na rádiových frekvencích nebo v televizním vysílání, nyní ji má chránit v internetovém prostředí včetně platform sociálních sítí.

Jeden z jevů související se zachováním prostoru veřejné diskuse, který může sociální síť svými zásahy do svobody projevu uživatelů vyvolávat, je spirála mlčení. Jde o zákonitost formování a vyjadřování veřejného mínění.¹²⁸ Spirála mlčení je jedním z účinků „třetí strany“ na utváření mínění (podobně jako chilling efekt). Základem je fakt, že jsou lidé ve svých názorech ovlivněni tím, co si podle jejich předpokladů myslí jiní lidé. Lidé mají tendenci nevyjadřovat na veřejnosti názor, o němž se domnívají, že je menšinový nebo deviantní, čímž se podporuje převaha předpokládaného většinového názoru. Jan Herzmann v sociologické encyklopedii uvádí, že „*spirála mlčení vzniká, když zastánci určitých názorů projevují na*

¹²⁶ HARRISON, Colin; ALVERMANN, Donna E. Social Media Texts and Critical Inquiry in a Post-Factual Era. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 2017, roč. 61, č. 3, s. 335. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26631136>.

¹²⁷ MCQUAIL, Denis, *Úvod do teorie masové komunikace*. [z anglického originálu přeložila Hana Loupalová] 4. vydání. Praha: Portál, 2009, s. 95.

¹²⁸ Tamtéž, s. 580.

veřejnosti výrazně svá stanoviska a jejich odpůrci tak nečiní. Tím vzniká dojem, že první skupina je početnější, než je tomu ve skutečnosti, a druhá skupina se jeví jako menší. Důsledkem je, že se ve druhé názorové skupině posilují tendence veřejně se nevyslovovat a ve skupině lidí dosud nerozhodných se projevují tendence připojit se k názorově dominující skupině, byť tato dominance byla jen zdánlivá. Uvedený proces se opakuje a druhá názorová skupina je stále méně patrná, což vytváří dojem, že se spirálovitě rozšiřuje mlčení o opačném, nedominantním stanovisku.¹²⁹

Jestliže sociální sítě na svých platformách budou odstraňovat určitý druh názorů, může se velmi rychle spustit tento jev a prostor veřejné diskuse se nenápadně změni na prostor propagace určitého názorového proudu. Tak můžeme přijít o jeden ze základů demokratické společnosti. Jak trefně popisuje J. S. Mill ve svém díle O Svobodě „*Nikoli v divokém konfliktu mezi různými částmi pravdy, ale v tichém zamlčování poloviny pravdy je skryto hrozné nebezpečí: pokud jsou lidé nuceni naslouchat oběma stranám, tam je vždy naděje; pouze při naslouchání jedné z nich může být část pravdy omyly utvrzena do podoby předsudků a pravda sama přestane působit jako pravda, ale je přemrštěna až do lži.*“¹³⁰

4.3. Proč regulovat?

Důvody pro regulaci sociálních sítí můžeme vidět hlavně v moci, která se schovává za možností zprostředkovávat určité názory, a naopak potlačovat jiné, a tím zkreslovat vnímání miliony uživatelů. Ohrožena je také pluralita co do názorové různosti. Podstata sociálních sítí spočívá v dosahování zisku, neboť se jedná o komerční média. Snaha o maximální sledovanost a angažovanost uživatelů vede k zaměření se na mainstreamového recipienta¹³¹, nebo kontroverzní obsah vyvolávající drama (třeba i extrémistický), který naláká uživatele například k většímu komentování či sdílení. Můžeme poukázat také na tzv. cringe obsah, tedy obsah, který sbírá množství shlédnutí tím, že je zaměřen na něco, co sledovatelé považují za divné, trapné. Zaměřením na mainstreamového recipienty bude nutně obtížnější zachovávat kulturní různost.¹³² Tento problém narůstá schopností sociálních sítí personalizovat obsah, tedy upřednostňovat uživateli obsah, který je v jeho okruhu zájmů, je mu podobný, shoduje se s jeho názory.

¹²⁹ HERZMANN, Jan, *Sociologická encyklopedie: Spirála mlčení*. [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 11. prosince 2017, [cit. 13. srpen 2021]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Spir%C3%A1la_ml%C4%8Den%C3%AD.

¹³⁰ MILL, John Stuart, *O svobodě myšlení a slova* [přeložila Andrea Prinzová a Adam Růžička] Praha: Institute H21, 2020, s. 26.

¹³¹ VYHNÁNEK, Ladislav In: KROUPA, Jiří a kol. *Mediální právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 137.

¹³² Tamtéž.

Pluralita médií se považuje za podmínku, bez níž by nemohl demokratický právní stát správně fungovat.¹³³ Nejedná se jen o pluralitu ve smyslu prostředků sdělování, ale také možnosti uplatňovat různé názory. V oblasti sociálních sítí je určitým faktorem plurality možnost každého zapojit se do veřejné debaty a přispět svým názorem nebo pohledem na svět. Kamenem úrazu pro svobodu projevu však může být fakt, že více sociálních sítí (Facebook, Instagram, Messenger, Whatsapp) spadá pod jednu entitu Facebook Inc., která spravuje samotná pravidla komunity, které, jak jsme si ukázali, mají přímý vliv na to, co bude či nebude smazáno, či považováno za hate speech. Najednou se nám z prostředí sociálních sítí vytrácí podstata plurality názorů, neboť kontrolu nad tím, co bude a co nebude vpuštěno do prostoru veřejné diskuse, leží v rukou těchto platforem. Například v rámci ochrany před nenávisným obsahem, jehož pojetí v zásadách komunity je velmi široké a neurčité, mohou být selektovány konzervativní názory (např. níže případ Aliance pro rodinu) bez toho, aby si toho společnost všimla, protože tyto mechanismy nejsou kontrolovány žádnou autoritou.

Názorová různost ve veřejném prostoru může být ovlivňována také tzv. chilling effectem, který nastává ve chvíli, kdy uživatel přestane nebo omezí vyjadřování svého názoru pod strachem z postihu, což může být v případě sociálních sítí zablokování účtu, nezpeněžení videí atd. Bartoň uvádí k vlivu chilling effectu na svobodu projevu a veřejný diskurz toto: „*Jakýkoliv neadekvátní postih za realizaci svobody projevu může kohokoliv dalšího odradit od vstupu do veřejné debaty, což může mít za následek podvědomou autocenzuru plynoucí ze strachu z možného postihu.*“¹³⁴

Personifikační i filtračními mechanismy a samotný princip fungování sociálních sítí, tak jak je známe nejvíce (Facebook, Youtube, Twitter), také prohlubuje fenomén sociální či informační bubliny, kdy uživatelé často ani neví, že v takové bublině jsou a že je ovlivňuje v každodenním životě i jejich světonázoru. Vytváří se jakési „informační ghetto“¹³⁵, čemuž může přispívat právě i fakt, že některé názory budou odstraňovány jako porušující zásahy komunity ohledně nenávisného obsahu (byť se právně nemusí jednat o nenávisný projev). Jednotlivec je vystavován stále méně protichůdným postojům. Názory jednotlivce tak mohou být stále více posilovány a ten žije v domnění, že okolí sdílí jeho názor a tím ho utvrzuje, neboť skrz jeho

¹³³ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina In: KROUPA, Jiří a kol. *Mediální právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 41–43.

¹³⁴ BARTOŇ, Michal In: HUSSEINI, Faisal., BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, čl. 17 odst. 137. [cit. 20. července 2021]. Dostupné z: [databáze beck-online.cz](https://www.beck-online.cz).

¹³⁵ ŠTĚTKA, Václav. *Autoritativním režimům se nevyplatí zakazovat síť* [online]. [mediaguru.cz](https://www.mediaguru.cz), 11. června 2014 [cit. 8. července 2021]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2014/06/autoritativnim-rezimum-se-nevyplati-zakazovat-site/>.

sociální sítě k němu pronikají jen informace vybrané či profiltrované algoritmem platformy.¹³⁶ Tímto mohou být mimo jiné posilovány dezinformace, nebo jednotlivcovo přesvědčení o jejich pravdivosti.

Podstatou sociálních sítí je, tak jako u ostatních firem, generovat zisk. To se jim daří také díky tomu, že na své platformy umísťují reklamy a umožňují propagovat obsah uživatele jako placenou službu. Zaplatí-li si uživatel propagaci určitého příspěvku nebo celého profilu, či události atd., může také zacílit na přesnou skupinu lidí pomocí funkcí, které platforma nabízí platícím uživatelům. Tak mohou být placeny názory a postoje těch, kdo mají dostatek financí, a pomocí algoritmu sociálních sítí je možno je přesně zacílit a rychle šířit. Uživateli se tento obsah objeví mezi normálními příspěvky jeho přátel, nemusí si ani uvědomovat, že se jedná o reklamu. Toto jde vidět například u politiků a politických stran. V některých případech pozastavovaly samotné sociální sítě propagaci politických příspěvků pro zachování bezpečnosti, např. kolem inaugurace prezidenta USA Joa Bidena.¹³⁷

Retroaktivita pravidel sociálních sítí je jedním z dalších problémů, které vyvstávají při uvažování o regulaci. Zásady komunity a případné blokování účtu je aplikováno i za obsah, který byl uveřejněn ještě před existencí konkrétního pravidla, které však nemusel být uživatel schopný v době uveřejnění obsahu předvídat.

Regulace jako taková, případně její zdokonalení, může pomoci také samotným sociálním sítím. Zatím všechna svá rozhodnutí dělají na základě svých vlastních komunitních pravidel, která si vyvinuly. Ve vyjádření sociální sítě Facebook k pozastavení účtu bývalého prezidenta USA D. Trumpa, uvádí, že by bylo lepší, kdyby tato rozhodnutí byla přijímána podle rámců dohodnutých demokraticky odpovědnými zákonodárci. Ale při neexistenci takových zákonů existují rozhodnutí, kterých se nemůžeme zříct.¹³⁸ Přesto, že společnost Facebook vytvořila relativně nezávislý kontrolní orgán, znovu ve svém vyjádření konstatuje, že tento orgán nemůže ani nemá nahradit regulaci a nadále volají po promyšlené regulaci v této oblasti.¹³⁹

¹³⁶ PARISER, Eli. *The Filter Bubbles: What the Internet Is Hiding from You*. NY: The Penguin Press, 2011, s. 10-11 an.

¹³⁷ FACEBOOK Inc. *Our Preparations Ahead of Inauguration Day* [online]. Facebook.com, 11. ledna 2021, [cit. 14. srpna 2021]. Dostupné z: <https://about.fb.com/news/2021/01/preparing-for-inauguration-day/>.

¹³⁸ FACEBOOK Inc. *Referring Former President Trump's Suspension From Facebook to the Oversight Board* [online]. Facebook.com, 21. ledna 2021, [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné z: <https://about.fb.com/news/2021/01/referring-trump-suspension-to-oversight-board/>.

¹³⁹ FACEBOOK Inc. *In Response to Oversight Board, Trump Suspended for Two Years; Will Only Be Reinstated if Conditions Permit* [online]. Facebook.com, 4. června 2021, [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné z: <https://about.fb.com/news/2021/06/facebook-response-to-oversight-board-recommendations-trump/>.

Jako poslední bod této podkapitoly by bylo záhodno zmínit také argumenty proč neregulovat. Mnoho názorů se točí kolem svobody podnikat, kterou platformy mají, nelze to však zaměňovat se svobodou porušovat v rámci podnikání zákon, a to dokonce ústavní, který zabezpečuje svobodu slova. Je mnoho odvětví podnikání, kde zákon určuje podmínky a limity. Tento argument je spíše použitelný proti regulaci ve smyslu nedovolení sociálním sítím vůbec ovlivňovat obsah na nich se nacházející – naprosté zakázání odstraňování obsahu, i když by reálně naplňoval skutkovou podstatu trestného činu, nenávistného obsahu atd. Proti celkovému zakázání vytváření a uplatňování zásad komunity sociálními sítěmi se objevuje i argument práva na čisté svědomí. Tento argument ukazuje na to, že nemůžeme lidem ve vedení sociálních sítí odeprít právo na čisté svědomí, když by se jejich platformy staly nástrojem nenávisti, násilí atd, a oni by proti tomu nemohli podniknout jakékoli kroky.

4.4. Aktuální palčivé případy

4.4.1. Trump

Zajímavý případ se odehrál v lednu 2021, kdy sociální sítě Facebook a Twitter zablokovaly přístup k účtu bývalému americkému prezidentovi Donaldu Trumpovi. Takto reagovaly sociální sítě hlavně v souvislosti s událostmi odehrávajícími se 6. ledna 2021 v USA. Do Kapitoly vtrhli podporovatelé Trumpa nesouhlasící s výsledkem voleb, došlo k výtržnostem i ztrátám na životech. Po těchto událostech se poražený kandidát na prezidenta, Trump, nevyjádřil proti. Naopak některá následná vyjádření na sociálních sítích byla společnostmi považována za podporu této události.

Twitter

Donald Trump na Twitteru uveřejnil výroky, které společnost považovala za porušení svých podmínek, a to jako glorifikaci násilí, která může vést k opakování. V oficiálním vyjádření Twitteru se odkazují ve svém odůvodnění na příspěvek, ve kterém Trump informuje o tom, že se nebude účastnit inaugurace nového prezidenta. Druhým příspěvkem, který spolu s kontextem události byl příčinou blokace účtu je: *„75 000 000 skvělých amerických vlastenců, kteří pro mě hlasovali, AMERICA PRVNÍ, a UDĚLEJME AMERIKU OPĚT VELKOU, bude mít OBROVSKÝ HLAS dlouho do budoucna. Nebudou v žádném případě nerespektováni ani s nimi nebude zacházeno nespravedlivě žádným způsobem nebo formou !!!“¹⁴⁰* Jelikož tento příspěvek následoval dva dny po incidentu v Kapitolu, Twitter tento výrok chápal jako podporu

¹⁴⁰ “The 75,000,000 great American Patriots who voted for me, AMERICA FIRST, and MAKE AMERICA GREAT AGAIN, will have a GIANT VOICE long into the future. They will not be disrespected or treated unfairly in any way, shape or form!!!”

účastníků násilností a spolu s faktem, že se Trump nevyjádřil proti incidentu, a naopak vyjadřoval dále nesouhlas s výsledkem voleb. Oslovení „američtí patrioti“ chápe společnost Twitter v kontextu události jako oslovení části jeho podporovatelů, kteří byli účastníky vpádu do Kapitolu. Vyjádření o neúčasti na inauguraci dle společnosti vede k potvrzení, že účastníci incidentu v Kapitolu jednali správně, kromě toho mohl takovýto výrok navést k další akci právě v rámci inaugurace jakožto bezpečného cíle, neboť by se jich Trump sám neúčastnil. Rozhodnutí o blokaci twitterového účtu společnost uzavřela konstatováním, že výše uvedené výroky pravděpodobně mohou inspirovat ostatní k opakování násilných aktů jako tomu bylo 6. ledna v Kapitolu a že existuje několik ukazatelů, že příspěvky jsou přijímány a chápány jako povzbuzení k tomuto činu.¹⁴¹ Twitter se rozhodl celý účet permanentně odstranit.

Facebook

I společnost Facebook (pod kterou spadá i Instagram) bývalému prezidentovi USA zablokovala účty v souvislosti s výroky na nich uveřejněnými. Jedná se především o výroky, kdy účastníkům nepokojů v Kapitolu vzkázal: „Milujeme vás. Jste velmi výjimeční“ a také je označil za „skvělé vlastence“, což bylo vyhodnoceno také jako porušení pravidel komunity¹⁴² Facebook své rozhodnutí odůvodnil jako bezprecedentní soubor událostí, které vyžadovaly bezprecedentní akci. Přestože uznávají princip demokratické zásady svobody projevu, konstatují, že to nikdy neznamenal, že by politici mohli říkat, co chtějí.¹⁴³ Toto rozhodnutí dále přezkoumal kontrolní orgán, který začal fungovat v říjnu 2020 na popud zakladatele Zuckerberga. Dozorčí rada má konečnou rozhodovací pravomoc, a to i nad představenstvem, a její rozhodnutí jsou pro Facebook závazná. Ovšem to vše je jen na základě vnitřních norem společnosti. Tento kontrolní orgán má napomáhat v rozhodování, neboť se skládá z expertů z různých oborů, zaobírá se však jen nejsložitějšími otázkami.

Co se týče této situace, kontrolní úřad potvrdil rozhodnutí Facebooku zablokovat účty, vytýkal však neurčitou dobu trvání tohoto opatření a také doporučil vytvořit jasné standardy pro tyto situace. Společnost tedy revidovala své rozhodnutí a určila dobu trvání opatření na 2 roky s následným přezkoumáním. Spolu s tím stanovila nový protokol pro podobné situace, kdy jsou vyšší tresty pro veřejné osoby v dobách občanských nepokojů a pokračujícího násilí.

¹⁴¹ TWITTER, Inc. *Permanent suspension of @realDonaldTrump* [online]. Twitter.com, 8. ledna 2021 [cit. 13. srpna 2021]. Dostupné z: https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/suspension.

¹⁴² *Kontrolní orgán Facebooku podpořil zablokování Trumpa, případ ale neuzavřel* [online]. ČT24.cz, 5. května 2021 [cit. 13. srpna 2021]. Dostupné na: https://ct24.ceska televize.cz/svet/3307711-kontrolni-organ-facebooku-podporil-zablokovani-trumpa-pripad-ale-neuzavrel?fbclid=IwAR2ireCBUGd2wu_eJCNNKBJQoQhpXpgM9CX-JRtJ6_DLJofchUQah_j3Hko.

¹⁴³ FACEBOOK Inc. *Referring Former President Trump's Suspension From Facebook to the Oversight Board* [online]. Facebook.com, 21. ledna 2021, [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné z: <https://about.fb.com/news/2021/01/referring-trump-suspension-to-oversight-board/>.

Při opakovaném porušení může následovat i permanentní odstranění účtu, případně podle trvající hrozby mohou restrikce prodloužit.¹⁴⁴ Společnost Facebook se tedy rozhodla jít cestou ponechání profilů na svých platformách, pouze odstranila příspěvky porušující pravidla komunity a zablokovala k nim uživateli přístup (nemůže například měnit jejich obsah).

Předešlé kroky

Trumpovo vystupování na sociálních sítích bylo už častěji předmětem restrikcí z důvodů porušování pravidel komunity, a to hlavně kvůli hate speech nebo fake news. Předešlými kroky sítí bylo mazání konkrétních příspěvků, popřípadě umístování „štítků“ k oněm příspěvkům, které upozorňovali na možnou nepravdivost příspěvku nebo kontroverzní obsah.¹⁴⁵ Například k příspěvkům, které se týkaly korespondenčních voleb a popírání jejich legitimacy. Facebook takovéto informativní „štítky“ umisťoval k příspěvkům, Twitter zvolil cestu překrytí celého příspěvku „štítkem“ a až po odkliknutí byl příspěvek zobrazen.¹⁴⁶

Analýza

Hlavní rozdíl v přístupu platforem k nežádoucím příspěvkům nalezneme v odůvodnění a konečném řešení. Twitter své rozhodnutí odůvodnil precizněji, rozebral konkrétní příspěvky a jejich nesoulad s pravidly komunity. Ve svém vyjádření konstatoval, co přesně viděl za slovy příspěvků a jak je vykládal v kontextu událostí, oproti Facebooku, který neuvedl nikde jak konkrétně příspěvek zněl a proč se jim zdál hrozbou. Ani jedna ze společností však neuvedla argumenty z hlediska ochrany svobody projevu versus bezpečnosti, neuveřejnila, zda podrobila tento zásah nějakému vážení a jaká kritéria zohlednila. Vyvození společnosti Twitter z konkrétně citovaného příspěvku, že se jedná o podporu účastníků událostí v Kapitolu je vágní, neboť příspěvek se jasně týkal všech Trumpových voličů, byť někteří z nich byli oněmi radikály. V takových případech by měly společnosti posuzovat projev nejen vzhledem ke svým pravidlům komunity, ale také pomocí mechanismu, který je všeobecně uznáván pro vyvažování v případě kolize základních práv a posuzování by také mělo být uveřejněno.

Společnost Facebook ve svém přístupu ke svobodě projevu udělala jistý krok vpřed vytvořením kontrolního orgánu, který je jakýmsi příslibem přezkoumatelnosti rozhodnutí

¹⁴⁴ FACEBOOK Inc. *In Response to Oversight Board, Trump Suspended for Two Years; Will Only Be Reinstated if Conditions Permit* [online]. Facebook.com, 4. června 2021, [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné z: <https://about.fb.com/news/2021/06/facebook-response-to-oversight-board-recommendations-trump/>.

¹⁴⁵ SHEPARDSON, David a CULLIFORD, Elizabeth. *Facebook places label on Trump's post about mail-in voting* [online]. Reuters.com, 21. července 2021 [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-facebook-trump-idUSKCN24M24H>.

¹⁴⁶ SANZ, Catherine. *Twitter and Facebook slap labels on Trump's 'misleading' election posts: Social media platforms were quick to censor Trump*. [online]. abcnews.go.com, 4. listopadu 2021, [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné z: <https://abcnews.go.com/Technology/twitter-facebook-slap-labels-trumps-misleading-election-posts/story?id=74020537>.

společnosti ohledně odstraněných příspěvků, potažmo účtů. Nevýhodou je jakási nejasná nezávislost orgánu, neboť je vytvořen a financován samotnou soukromou společností, jejíž rozhodnutí má přezkoumávat. Závaznost rozhodnutí Dozorčí rady je Facebookem proklamovaná i v pravidlech komunity, ale jedním dechem podotýká, že není nárok na tento přezkum a Dozorčí rada si vybírá případy sama, případně ji přiřazuje případy Facebook. Vytvoření Dozorčí rady může být sice vstřícným krokem Facebooku k ochraně svobody projevu na její platformě, ale není krokem dostačujícím.

Co se týče rozdílu v konečném řešení, považuji za správnější krok společnosti Facebook, která určila, na jakou dobu budou účty zablokovány a jejich nezávadný obsah zachovala na své platformě. Neodstranila tedy všechny projevy – i ty neporušující pravidla komunity, na rozdíl od Twitteru, který permanentně odstranil celý Trumpův účet. Twitter tak zasáhl šířeji do svobody projevu Donalda Trumpa a u příspěvků neporušujících pravidla komunity, naprosto bezdůvodně. Explicitně však neexistovala norma, která by to soukromé společnosti zakazovala, jsem však toho názoru, že se jedná o nepřiměřený zásah do svobody projevu, neboť by stačilo odstranění příspěvků, které jsou opravdu nenávislným projevem a porušují pravidla komunity. Jelikož se jedná o kolizi základních práv měli bychom i toto opatření podrobit testu proporcionality (přiměřenosti). Tento test sestává ze tří kroků: 1) vhodnost, 2) potřebnost, 3) přiměřenost (samotné vážení) a jedná se o obecně aplikovatelný test v případě kolize základních práv.¹⁴⁷ Co se týče vhodnosti, je toto opatření způsobilé zabránit šíření nenávisti a falešných zpráv o volbách a podporování událostí v Kapitolu, a tak zabránit případnému opakování tohoto incidentu a zajistit tak bezpečnost. Druhý bod – potřebnost, však nebude naplněn, protože tohoto cíle lze dosáhnout opatřením, které bude šetrnější k svobodě projevu, a to například odstraněním jen konkrétních příspěvků nebo opatření příspěvky štítkem s uvedením výroku na pravou míru. Smazáním celého účtu tedy došlo do nepřiměřeného zásahu do svobody projevu, neboť byly odstraněny i příspěvky, které nebyly nenávislným projevem, ani jinak neporušovaly zákon ani pravidla komunity. Čím dál častěji se říká „Kdo není na sociálních sítích, jako by nebyl“ a je to pravda nejen pro řadové uživatele, ale o to více pro podnikatele, politiky nebo veřejně známe osobnosti obecně. Takto se podařilo sociálním sítím do určité míry odstranit Donalda Trumpa z platformy největšího dosahu dnešní doby a dob budoucích. Znovuzaložení účtu na sociální síti, kde byl předešlý účet odstraněn nebo zablokován je porušením pravidel komunity a dojde k opětovnému opatření odstraněním i u nového účtu. Toto pravidlo nalezneme jak u Twitteru, tak Facebooku, Instagramu i Youtube.

¹⁴⁷ KOSAŘ, David, ANTOŠ, Marek, KÜHN, Zdeněk a kol. *Ústavní právo: casebook*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 362.

Můžeme přijmout námitky, že Trump může využívat jiné platformy nebo snad vytvořit svou vlastní, ty ovšem neposkytují ani vzdáleně takový dosah a možnost být slyšen a realizovat svou svobodu projevu v tak globálním měřítku, jako tomu je právě na sociálních sítích Facebook, Instagram, Twitter či Youtube.

Z hlediska ohraničení restrikcí se mohou shodnout s Dozorčí radou Facebooku, která doporučila přezkoumat rozhodnutí ohledně zablokování účtu s tím, aby bylo jasně řečeno, na jakou dobu (buť i permanentní) je tato restrikce uložena. V revidovaném rozhodnutí Facebook zablokoval účty Donalda Trumpa na dva roky, ovšem podotkl, že následný přezkum může zapříčinit prodloužení restrikcí. Samotné časové ohraničení sankce na 2 roky bylo odůvodněno tím, že má sloužit k odrazení D. Trumpa a ostatních od podobných akcí.¹⁴⁸ Facebook sice nastínil jakási kritéria, ale uživatel v podstatě nemůže předvídat, zda společnost situaci vyhodnotí jako existující vážné riziko pro veřejnou bezpečnost. Navíc takovéto přezkumy mohou být opakované a restrikce skončí, až toto riziko z pohledu společnosti pomine. Existující vážné riziko pro veřejnou bezpečnost nikde dále nespecifikuje, nějaké možnosti uživatele se proti následným restrikcím bránit. Fakticky tak postup Facebooku je o něco lepší z pohledu svobody projevu než postup Twitteru, ovšem má také své mouchy. Mělo by být jasně řečeno, kdo tento přezkum bude mít na starost a jaké kritéria bude využívat, jinak se jedná o velmi vágní přístup a může hrozit permanentní zablokování schované pod dvou letou lhůtu s přezkumy, které nejsou přezkoumatelné ani soudem ani jinou právní autoritou.

4.4.2. Aliance pro rodinu

I v prostředí českého internetu se objevily hlasy upozorňující na pochybné zásahy do svobody projevu na sociálních sítích. Již na začátku je nutné podotknout, že jelikož se nejedná o účet uživatele s tak významným dosahem, jako tomu bylo v případě bývalého prezidenta Trumpa, nemáme zde žádné oficiálně dostupné reporty ze strany samotné sociální sítě. Jedná se o facebookovou stránku organizace Aliance pro rodinu, která na svých sociálních sítích i webových stránkách (červen 2021) upozornila na fakt, že již dlouhodoběji jsou některé její příspěvky mazány a byli upozorněni na další možné restrikce například v podobě smazání účtu za porušování pravidel komunity.¹⁴⁹ Organizace prosazuje manželství pouze pro muže a ženy a odmítá sňatky stejnopohlavních párů. Předsedkyně organizace Jana Jochová uvedla, že po příspěvku, kde označila stránky nabízející surrogátní mateřství pro homosexuální páry jako „e-

¹⁴⁸ FACEBOOK Inc. *In Response to Oversight Board, Trump Suspended for Two Years; Will Only Be Reinstated if Conditions Permit* [online]. Facebook.com, 4. června 2021, [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné z: <https://about.fb.com/news/2021/06/facebook-response-to-oversight-board-recommendations-trump/>.

¹⁴⁹ ALIANCE PRO RODINU. *Tisková zpráva k dění na Facebooku* [online]. Alipro.cz, 16. červen 2021, [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné z: <https://alipro.cz/2021/06/16/tiskova-zprava-k-deni-na-facebooku/>.

shopy na děti“, byl účet na 30 dní zablokován a současně byli upozorněni na další možná opatření. Dále byli ostatními uživateli upozorněni na fakt, že stránce nelze dát like a že se u ní zobrazuje upozornění na sdílení dezinformací.¹⁵⁰ Informaci o možném smazání účtu na Facebooku sdílela jak organizace, tak další webové stránky a politici na svých sociálních sítích.¹⁵¹ To samozřejmě vyburcovalo vášnivé komentáře pod příspěvky či v diskusích. Názory v komentářích se různily, ať už byly na podporu Aliance pro rodinu či proti ní, ale také proti zásahu Facebooku nebo na jeho obranu.

Objevil se také printscreen¹⁵², ze kterého by mohlo vyplývat, že stránka opravdu čelí nějakým opatřením ze strany Facebooku, nelze ovšem nijak potvrdit jeho pravost a nezjistíme ani to na základě jakého chování – příspěvků, byla tato opatření uložena. Dochází tak k ještě většímu rozdělení uživatelů a popuzování k dalším nenávistným projevům. Uživatel si může myslet, že se jedná o lež a snahu se zviditelnit, a tím se ještě upevní jeho negativní postavení k organizaci, případně názorům, které propaguje. Některé uživatele to může radikalizovat, neboť budou bojovat za utlačovaný názor. Tento problém pramení z nedostatečné transparentnosti rozhodování a ukládání konkrétních opatření vůči svým uživatelům. Jako největší problém vidím fakt, že tvrzení Aliance pro rodinu o zásadách ze strany Facebooku nelze s jistotou potvrdit ani vyvrátit, omezení jsou dočasná a společnost Facebook o svých konkrétních zásadách nevydává veřejné informace. Veřejně přístupné jsou jen velmi obecná pravidla komunity. Nejedná-li se o globálnější významnější případ, nedostávají se ostatním uživatelům informace o uložených restrikcích a neví ani za jaké konkrétní příspěvky byly tyto restrikce uloženy, nebo které konkrétní zásady komunity byly porušeny. Paradoxně tak takovéto zásahy ze strany platformů mohou vést spíše k šíření nenávisti potažmo nenávistných projevů a k potlačování plurality názorů a veřejné diskuse. Takovéto informace by mohly naopak působit i preventivně a upozornit či upřesnit uživatelům, kde jsou hranice toho, co je a co není v souladu s pravidly komunity. Rozhodování sociální sítě o omezování svobody projevu jejich uživatelů by také bylo pod jakousi kontrolou veřejnosti a dalo by se lépe určit, zda společnost jedná opravdu v zájmu ochrany práv druhých nebo jen protlačuje populární

¹⁵⁰ NOSÁL, Michal. *Svoboda slova začíná být po 30 letech od revoluce vážným tématem* [online]. Krestandnes.cz, 19. června 2021 [cit. 16. srpna 2021]. Dostupné z: <https://www.krestandnes.cz/jana-jochova-svoboda-slova-zacina-byt-po-30-letech-od-revoluce-vaznym-tematem/>.

¹⁵¹ Například europoslanec Tomáš Zdechovský na <https://zdechovsky.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=772227>; nebo poslanec za KDU-ČSL Marek Výborný na svém Twitteru <https://twitter.com/MarekVyborny/status/1404687902563606528>.

¹⁵² Příloha č. 3 – printscreen uveřejněný na webových stránkách organizace Aliance pro rodinu: https://alipro.cz/2021/06/21/vyjadreni-se-k-facebooku/?fbclid=IwAR1MrsBy_4p-VCToKlan3U-T09o2WOJj256CIfVWdMZZBiAoXuNSLiaCudo.

názory a utlačuje opačný názor (v prípadne Aliance pro rodinu – konzervatívny názor na rodinu).

Problém vyvstávajúci z tejto situácie je riešiteľný hlavne upresnením mechanizmu a postupu pri porušení zásad komunity. Pomohlo by určenie, za aké porušenie budú aké sankcie, a ako sa budú stupňovať v prípade opakovaného porušenia, aby mal užívateľ predstavu, kedy sa mu môže stať, že bude jeho účet zablokovaný. Napríklad tak, ako je tomu u platformy Youtube – varovanie a tri sankcie. Dojde-li k omezeniu, mal by byť užívateľ a nejlépe také verejnosť informováni, k akým druhom omezení došlo (odstránení príspevku, upozad'ování obsahu, umístění štítku ke stránce nebo nějakému jejímu obsahu atd.) a z jakého důvodu.

Samotné zásady komunity a ďalšie uverejnené mechanizmy používané sociálnymi sítami môžeme analyzovať, kritizovať a vylepšovať, ale neexistuje-li vnější kontrola, tak není ani jak potvrdit, že samotné sociální sítě se řídí svými zásadami, pravidly a hlavne zákony, protože všechny informace mají pouze ony samy. Môže tak dochádzať ke zneužívaniu moci, ktorou majú nad svobodou projevu a názory svých uživatelů, ať už pro svůj finanční prospěch nebo pro prosazování názorů, které chtějí. Měla by zde být umožněna kontrola ze strany autority přístupná všem, která má chránit svobodu projevu a bude nezávislá na vlivu vedení těchto platforem a jejich finančních zájmech.

5 Vylepšení – návrh regulace – úvaha de lege ferenda

Internet, respektive sociální sítě, přináší nové problémy a výzvy, které vyvstávají z charakteru těchto platforem. Jedná se o výzvy v oblasti ochrany základních práv a svobod, kdy opatření uplatňovaná na tradiční média nebudou v novém digitálním prostředí vždy účinné.¹⁵³ Je nutné mít na zřeteli objem projevu, který se nachází na soc. sítích a do kterého je platformami zasahováno. Jen za období leden 2021–březen 2021 Youtube odstranil 33 871 kanálů čistě z důvodu nenávistného obsahu a zneužívání, přesto to je jen 1,5 % z všech odstraněných kanálů v tomto období. A co se týče samotných videí jde o 85 247 odstraněných videí z důvodu nenávistného obsahu a zneužití ve stejném období (cca 0,9 % celkového objemu odstraněných videí), přičemž naprostá většina byla detekována automaticky.¹⁵⁴ A to jde jen o jednu z platforem.

Sociální sítě i jiná média jsou již dávno nadnárodními subjekty; globalizace zahrnuje i vztahy a fungování těchto platforem. Svou podstatou přerůstají hranice států i kontinentů jak vlivem nadnárodního vlastnictví, financování, organizace¹⁵⁵, tak přístupem k jejich obsahu. Je tedy efektivnější docílit nadnárodní regulace sociálních sítí, co do jejich mechanismu boje proti hate speech. *Efektivitu případné nadnárodní právní regulace v rámci práva EU můžeme vidět v přímé aplikovatelnosti i před vnitrostátními soudy* (pokud by šlo o nařízení), ale také v existenci mezinárodní soudní ochrany prostřednictvím ESD a ESLP. Pokud bychom se podívali na možnost právní regulace této problematiky pomocí práva EU, můžeme konstatovat efektivitu v případě zapojení většiny států. Nejblíže tomuto cíli je zatím návrh nařízení Evropského parlamentu a rady o jednotném trhu digitálních služeb (akt o digitálních službách) (dále jen „DSA“) Jednalo by se o jakousi střední cestu regulace sociálních médií, která zahrnuje hlavně požadavek transparentnosti, dohledu a funkce Evropského výboru pro digitální služby. Upravuje také specifické povinnosti pro velmi velké platformy, které mají 45 a více milionů aktivních uživatelů měsíčně. Otázkou je, jak a zda dojde k přijetí a v jaké konečné podobě. Spolu s tím se objevují i obavy ohledně přesunu moci; zda se moc, kterou měli sociální sítě nad názory uživatelů, regulací pouze nepřesunula do rukou Evropské unie.

Špatným řešením problému hate speech by bylo přistupovat k němu dle názoru vyjádřeném disentujícími soudci ESLP Yudkivska and Villiger v rozsudku Vejdeland proti Švédsku: „*Naše tragická zkušenost z minulého století ukazuje, že rasistické a extremistické*

¹⁵³ Podobně například ESLP v rozsudku ze dne 5. srpna 2011, *Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine*, č. 33014/05.

¹⁵⁴ GOOGLE. *Prosazování pokynů pro komunitu YouTube* [online]. [transparencyreport.google.com](https://transparencyreport.google.com/youtube-policy/removals), [cit. 20. srpna 2021]. Dostupné z: <https://transparencyreport.google.com/youtube-policy/removals>.

¹⁵⁵ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina In: KROUPA, Jiří a kol. *Mediální právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 59.

názory mohou přinést mnohem více škody než omezení svobody projevu. Statistiky o zločinech z nenávisti ukazují, že nenávistná propaganda vždy způsobí škodu, ať už okamžitou nebo potenciální. Není nutné čekat, až se nenávistné projevy stanou skutečným a bezprostředním nebezpečím pro demokratickou společnost. ¹⁵⁶ Popřeli bychom tak samotnou podstatu svobody projevu a pravděpodobně by to nevedlo ani k efektivní ochraně před nenávistně motivovanými činy.

Svobodu projevu na sociálních sítích nelze chránit pouze s odkazem na následnou soudní ochranou. Jak jsem již výše uvedla, jedná se o ohromné množství zásahů do svobody projevu (zcela jistě ne vždy neoprávněné zásahy) a kdyby se každý uživatel soudil, nebyla by to zátěž jen pro soudy, ale také samotné uživatele, kteří by museli nad rámec svých povinností a práce bojovat před soudy proti zástupcům korporace, jejichž prací je vystupovat před soudy. Jak jsme naznačila výše, je pozitivní povinností státu chránit svobodu projevu i na sociálních sítích, neboť co je nelegální off-line může být nelegální i online. Existuje-li společenská shoda na suverenitě států, potažmo EU¹⁵⁷, má být její součástí i digitální suverenita, neboť celá společnost expanduje do digitálního světa a realizuje tam svá práva i povinnosti. Právní regulace přináší právní jistotu jak uživatelům, tak samotným platformám.

Největší výzvou pro platformy je efektivní transparentnost, může však pomoci jak v ochraně svobody projevu, tak proti nenávistným projevům, a spolu s tím podpoří právní jistotu a důvěru, ze strany uživatelů. Měly by být zveřejněny přesné mechanismy detekce a posuzování příspěvků, které budou postaveny na zákonném přístupu k svobodě projevu. Spolu s tím by měly být uveřejněny přesné postupy a sankce v případě porušení a taktéž sankce za opětovné porušení. V zásadách komunity by měly být uvedeny příklady v kontextu vět a také příklady, které lépe určí hranici, kdy už se o porušení jedná a kdy ještě ne. Transparentnost by se měla týkat také toho, kdo provádí kontrolu. Mělo by být stanoveno, jaká jsou kritéria a kvalifikace pro tuto pozici a zda je zabezpečena nezávislost, názorová různost a pochopení konceptu nenávistných projevů a svobody projevu. Opět by tak mohla být posílena důvěra vůči platformám. Jistý krok vpřed v této oblasti je uveřejnění obsazení Dozorčí rady Facebooku včetně kvalifikace jako u platformy Twitch, která uveřejnila členy Twitch Safety Advisory Council. U Facebooku se však jedná jen o zlomek případů, které rozhoduje Dozorčí rada, a tak většina projevů je v rukou kontrolorů, o jejichž výběru, nezávislosti či kvalifikaci nic nevíme.

¹⁵⁶ Rozsudek senátu ESLP ze dne 9. února 2012, *Vejdeland a ostatní proti Švédsku*, č. 1813/07, dissent soudců Yudkivska a Villiger bod. 11.

¹⁵⁷ Evropská Komise, *Evropa připravená na digitální věk: Nová generace technologií mění náš život* [online]. ec.europa.eu, [cit. 20. srpna 2021]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age_cs.

Obecně prospěšné by bylo přesnější a restriktivnější definování pojmu hate speech, tak aby alespoň v nejzávažnějších oblastech došlo ke shodě. Pro aplikaci by bylo lepší se v definici vyhnout neurčitým pojmům jako například netolerance, protože neznáme hranice tohoto pojmu a každý si pod ním představí trochu jiný okruh možných projevů. V případě nutnosti použití neurčitých pojmů, je nutné je alespoň obecně definovat, jinak dochází k přílišnému rozšiřování pojmu hate speech.

Na evropské úrovni by bylo možné vytvořit tým expertů, kteří by mohli fungovat jako nezávislý orgán, který by měl přístup k podrobným výstupům platform ohledně zásahů do svobody projevu a mohl by je hodnotit. Mohl by také provádět nezávislé audity, které navrhuje DSA. Mohl by hodnotit efektivitu zásad a mechanismů užívaných platformami a dávat pokyny k nápravě. Také by poskytoval odborné poradenství ohledně svobody projevu a její ochrany právě tvůrcům pravidel na sociálních sítích. Současně by měla být vypracovaná metodika posuzování nenávistných projevů, jak už začala OSN ve své strategii a akčním plánu pro nenávistné projevy, a to pomocí sady otázek, které mají být při posuzování zváženy.¹⁵⁸

Přínosný by byl i odborný prostředník na národní úrovni, který by pomáhal uživatelům v rozpoznání, zda mohlo jít o nezákonný zásah do jejich svobody projevu a jaké případné kroky mohou učinit na národní úrovni, včetně možnosti mimosoudní nebo soudní ochrany, tak, aby nebylo pro uživatele nutné složitě hledat informace, co a jak může učinit, případně kde může najít právního zástupce se zkušenostmi v této oblasti. Podobnou roli u nás částečně zastává veřejný ochránce práv, který však řeší spíše oběti nenávistných projevů a diskriminaci.

Vylepšením aplikace pravidel na sociálních sítích by bylo i vytvoření online prostoru, kde by se mohli uživatelé doptávat na konkrétní otázky ohledně zásahů komunity a jejich aplikování, případně zda by konkrétní projev mohl porušovat tyto pravidla. Byla by tak umožněna prevence a mohlo by se tím pomoci uživatelům v pochopení této problematiky. Stačil by jednoduchý online formulář nebo chat umístěný u výčtu zásad komunity s názvem např. „*Ask about our community standards*“. Bylo by však nutné vytvořit kvalifikovaný tým, který by se těmito dotazy zabýval.

¹⁵⁸ Secretary -General of United Nations. *United Nations Strategy and Plan of Action on Hate Speech: Detailed Guidance on Implementation for United Nations Field Presences* [online]. United Nations, 2020. Dostupné z: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/UN%20Strategy%20and%20PoA%20on%20Hate%20Speech_Guidance%20on%20Addressing%20in%20field.pdf.

Účinnějším bojem proti nenávistným projevům je spíše prevence a edukace než jejich odstraňování, proto by bylo plusem, kdyby metodiky byly vytvořeny i pro edukaci a veřejnosti by tak byla podstata hate speech srozumitelnější.

Některé z těchto návrhů by měly být povinné pro sociální sítě s velkým dosahem (podle specifikace DSA: platformy s 45 a více mil aktivních uživatelů měsíčně v EU), protože právě tyto platformy mají největší počet zásahů do svobod projevu a největší moc nad ovlivňováním názorů svých uživatelů. Jde o prostor, na němž je realizována svoboda projevu vysokého počtu lidí. Realizace všech těchto návrhů vyžaduje čas, úsilí, finance, ale hlavně spolupráci na více úrovních i v rámci odborníků z širší škály oborů. Je však nutné nenechat si přerůst technologie přes hlavu a učinit je přínosem ne problémem. A tato odpovědnost leží i na zákonodárcích.

6 Závěr

Hate speech je jistě problémem dnešní doby, jeho dopady mohou vést od slov k činům. Je potřebná ochrana před nenávisnými projevy a jejich regulace, ale přesto by měl být zachován třístupňový test omezení svobody projevu a princip proporcionality, pokud se svoboda projevu nachází v kolizi s dalším základním právem a má být omezována. Omezení nenávisných projevů má být na základě zákona, musí tím být sledován legitimní cíl a omezení musí být v demokratické společnosti nezbytné. Je nutné nezapomínat na fakt, že demokratická společnost stojí také na základním lidském právu na svobodu projevu. Demokracie nám nezaručuje, že nás nebudou některé výroky šokovat, nebudou nám nepříjemné nebo kritické a kontroverzní nebo nás budou dokonce urážet, ale zaručuje nám možnost vyjádřit protinázor.

Veřejná diskuse se s každou generací více a více přesouvá i na sociální sítě, které nám umožňují komunikovat a realizovat svou svobodu projevu rychleji a většímu množství recipientů. Umožňují také každému se vyjádřit veřejně, i když je doma či na odlehlém místě. Spolu s nástupem sociálních sítí vyvstaly i nové problémy a potřeby. Stávající legislativa není schopna pokrýt problematiku rychle se vyvíjejících platforem. Je důležité nezaspat a nenechat se převálcovat, či připravit o digitální suverenitu, ale postavit se výzvě čelem, sestavit týmy odborníků i laiků, a hlavně rozvíjet diskusi ohledně této problematiky na více frontách. Sociální sítě musely reagovat na požadavky a komplikace, které s množstvím uživatelů a projevů přišly, vytvořily tak svá pravidla a zásady komunit, aby byly schopny dostát stávajícím legislativním požadavkům a vyhnuly se postihům. Musely však stavět bez bližší definice hate speech, na které by byl širší konsenzus, a pravidla nastavily tak, aby jim to co nejvíce vyhovovalo. Je podstatné zdůraznit i pozitivní roli sociálních sítí v boji proti nenávisným projevům a událostem, které z toho mohly pramenit. Množství nezákonného obsahu by nebyly státy schopny detekovat ani postihnout, a tak technologické a personální možnosti platforem jistě nelze degradovat jako zlé či neúčelné. Státy se svěřenou mocí se však nemůžou zříct své digitální suverenity a pozitivní povinnosti, která jim plyne ze svobody projevu.

Sociální sítě samotné regulují nenávisné projevy, byť by nemusely, jelikož mají odpovědnost jen za nezákonný obsah, o kterém ví či na něj byly upozorněny, tzv. notice-and-takedown systém. Při takovém objemu projevu, však není možné, aby byl upozorněním označen veškerý nezákonný obsah, sociální sítě tedy přispívají tím, že k detekci využívají algoritmy. Nemají zákonnou povinnost chránit vůči veškerému nezákonnému obsahu, který se objeví, ani zavedením filtrů a automatické detekce se odpovědnost nemění. Odpovědnost za veškerý obsah uveřejněný na platformě by neměla být zavedena, protože by bylo přeneseno neúměrné břemeno na soukromoprávní entitu a bylo by výrazně zasaženo do její svobody

podnikání. Naopak by to mohlo vést k ještě rozšířenějším opatřením a zásahům do svobody projevu nad rámec nezákonného obsahu. Ve snaže předcházet možnými postihům a soudním sporům by platformy odstraňovaly obsah v širší míře i u projevů, které jsou blíže hranice s nenávisným projevem. S takovým to nastavením počítá i návrh DSA.

Jak podotýká europoslanec Tomáš Zdechovský, ani regulace obsahu samotnými platformami, jakožto zdánlivě prospěšná činnost, se neobešla bez řady excesů, které mohou škodit podobně jako nenávisné projevy. Snaha řešit jeden problém dala vzniknout dalšímu.¹⁵⁹

Popsala jsem možné nové formy projevů na sociálních sítích jako je „like“, „follow“ a emoji a nastínila, jaké výzvy mohou přinášet co do jejich posuzování. Rozebrala jsem zásady komunit se zaměřením na jejich problematické části. Na případu blokace účtů Donalda Trumpa a omezení vůči facebookové stránce organizace Aliance pro rodinu jsem ukázala problémové body regulace obsahu sociálními sítěmi. Analýzou případů a zásad komunity jsem vytyčila nejproblematictější body a navrhla možná řešení. Největším problémem se ukázala nedostatečná transparentnost mechanismů posuzování a vágnost pojmu hate speech a nezákonného obsahu. Netransparentnost ohledně zásahů do obsahu ze strany sociálních sítí způsobuje nedůvěru a obavu z možného zneužití moci. Sociální sítě mohou mít bezchybná pravidla, ale nebude-li způsob, jak kontrolovat, zda podle nich postupují a nepřekračují je, nebude naplněn požadavek ochrany svobody projevu.

Je důležité si uvědomovat, že z pohledu uživatele je v konečném důsledku jedno, jestli je jeho svoboda projevu potlačována ze strany státu nebo soukromoprávního gigantu. Proti oběma se jen velmi těžko bojuje. Neomezená moc sociálních sítí vůči svobodě projevů svých uživatelů na tak gigantických platformách s ohromným dosahem se může zvrtnout stejně tak, jak se již mnohokrát zvrtila neomezená moc státníků, politických nebo náboženských skupin.

Limity této práce tkví hlavně v nedostatku transparentnosti mechanismů a výstupů ohledně regulace obsahu a zásahů do svobody projevu ze strany sociálních sítí. Ty by se daly zkoumat podrobněji, kdyby byly uveřejňovány, a to by pomohlo vývoji případné legislativy. Komplikované je také analyzovat něco tak rychle se měnícího jako jsou digitální technologie a zásady platforem nebo na nich dostupné funkce. Již v průběhu psaní této práce se objevovaly změny jak v zásadách komunity a jejich uplatňování, tak v legislativních pokusech, ať už v českém prostředí, nebo na evropské úrovni (DSA). Přínosnější by také bylo vytvořit tým odborníků z více oblastí (právo, IT, psychologie, sociologie atd.), který by mohl podrobněji

¹⁵⁹ ZDECHOVSKÝ, Tomáš. *Jak Facebook umlčuje konzervativní názory* [online]. zdechovsky.blog.idnes.cz, 21.června 2021 [cit. 20. srpna 2021]. Dostupné z: <https://zdechovsky.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=772227>.

analyzovat zásady a mechanismy sociálních sítí. Právě proto bude třeba případnou legislativu vytvářet v týmu odborníků z více oborů a dostatečně včas.

Postupy sociálních sítí, co se týče svobody projevu, by měly být regulovány; měl by existovat dohled a přezkum jejich rozhodnutí. Prozatímní právní nástroje nejsou schopny dostatečně flexibilně reagovat na rychle se vyvíjející digitalizaci a globalizaci společnosti, potažmo prostoru veřejné diskuse. Právní úprava ochrany před hate speech by měla vytvářet balanc spolu s ochranou svobody projevu. Státy by neměly ztrácet svou suverenitu na sociálních sítích, mají povinnost chránit svobodu projevu i v tomto prostředí, nemají však svazovat a zabraňovat tak vývoji technologií či podnikání. Jelikož se u sociálních sítí jedná o dosah přesahující hranice států, bylo by efektivnější vytvořit vybalancovanou regulaci, na které bude shoda alespoň v evropském prostředí, a kde bude možnost vytvořit aparát dohlížející na dodržování této regulace. Zajímavé bude sledovat vývoj legislativního pokusu DSA a jeho případné fungování v praxi.

Seznam použitých zdrojů

Odborné publikace:

1. BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, 608 s.
2. BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, meze, gradace*. Praha: Leges, 2010, 384 s.
3. HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2021, čl. [cit. 25. dubna 2021]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.
4. KMEC, Jiří a kol. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, 1660 s.
5. KOSAŘ, David a kol. *Ústavní právo. Casebook*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 636 s.
6. MORAVEC, Ondřej. *Mediální právo v informační společnosti*. Praha: Leges, 2013, 288 s.
7. STONE, Geoffrey R. et al. *The first amendment – 3rd ed.* New York: Aspen Publishers, 2008, 686 s.
8. VOLOKH, Eugene. *The first amendment and related statutes: problems, cases and policy arguments*. New York: Foundation Press, 2005, 1069 s.
9. WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 906 s.

Monografie:

1. AUSTIN, John L. *Jak udělat něco slovy*. Praha: Filosofia, 2000, 172 s.
2. ČERMÁK, František a kol. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. 4. vydání. Praha: Karlova univerzita v Praze, 2011, 380 s.
3. GARBER, Marjorie B. *Quotation marks*. Routledge, 2003, 328.
4. GREENAWALT, Kent. *Fighting Words: individuals communities, and liberties of speech*, Princeton University Press, 1995, 189 s.
5. JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu. Demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007. 195 s.
6. KROUPA, Jiří a kol. *Mediální právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 248 s.
7. MCQUAIL, Denis, *Úvod do teorie masové komunikace*. [z anglického originálu přeložila Hana Loupalová] 4. vydání. Praha: Portál, 2009, 640 s.
8. MILL, John Stuart. *O svobodě myšlení a slova*. Přeložili: RŮŽIČKA, Adam, PRINZOVÁ, Andrea. Praha: Institute H21, 2020. 59 s.

9. MOLEK, Pavel. *Politická práva*. Wolters Kluwer, 2014. 616 s.
10. OGUS, Anthony. *Regulation. Legal Form and Economic Theory*. Oxford: Calderon Press, 1994, 380 s.
11. PARISER, Eli. *The Filter Bubbles: What the Internet Is Hiding from You*. NY: The Penguin Press, 2011, s. 10-11 an.
12. POKORNÝ, Jan. *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl a kultura*. Praha: Grada Publishing, 2010, 346 s.
13. POUPEROVÁ, Olga, *Institucionální aspekty regulace médií*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 256 s.
14. SADURSKI, W.: *Freedom of speech and Its Limits*, The Netherlands, Kluwer Academic Publisher, 1999, 240 s.
15. VÝBORNÝ, Štěpán. *Nenávistný internet versus právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 164 s.

Sborník:

1. HANYCH, Monika. Regulace projevů na sociálních sítích. In ŠIMÍČEK, Vojtěch (ed.). *Regulace médií*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2018, s. 73–93.
2. ŠIMÍČEK, Vojtěch. Úvodem. In ŠIMÍČEK, Vojtěch, ed. *Regulace médií*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2018, s. 7-11.

Články:

1. ANGELOPOULOS, Christina a SMET, Stijn. Notice-and-Fair-Balance: How to Reach a Compromise between Fundamental Rights in European Intermediary Liability. *Journal of Media Law* [online]. 2016, 8(2), s. 266-301 [cit. 20. srpna 2021]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2944917.
2. BALKIN, M. Jack. The Future of Free Expression in a Digital Age. *Pepperdine Law Review* [online], 2009, roč. 36, č. 2, s. 101–118 [10. června 2021]. Dostupné z: <https://digitalcommons.pepperdine.edu/plr/vol36/iss2/9/>.
3. BARTOŇ, Michal. Rozlišení projevu od jiného jednání v kontextu dogmatiky svobody projevu. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 17, č. 9, s. 317–325.
4. BOLLINGER, L. C.: *The tolerant society – freedom of speech and extremism speech in America*, New York, Oxford University Press, 1986, 295 s.
5. HANYCH Monika a PIVODA, Marek. Facebook, Twitter a Youtube jako garanti svobodného projevu? Kritika současného systému notice-and-takedown. *Revue pro*

práva a technologie [online]. 2017, č. 16, s. 177-220. [cit. 27. srpna 2021]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/revue/article/view/8170>.

6. HARRISON, Colin; ALVERMANN, Donna E. Social Media Texts and Critical Inquiry in a Post-Factual Era. *Journal of Adolescent & Adult Literacy* [online], 2017, roč. 61, č. 3, s. 336 [cit. 8. dubna 2020]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26631136>.
7. HARRISON, Colin; ALVERMANN, Donna E. Social Media Texts and Critical Inquiry in a Post-Factual Era. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 2017, roč. 61, č. 3, s. 335–338. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26631136>.
8. OBAR, Jonathan A.; WILDMAN, Steve. Social media definition and the governance challenge: An introduction to the special issue. *Telecommunications Policy* [online]. 2015, roč. 39 č. 9, s. 745–750 [cit. 2. března 2021]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2647377.

Internetová stránka:

1. RAY, Michael. *Social network* [online]. Encyclopedia Britannica, 7. červen 2019 [cit. 26. února 2021]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/technology/social-network>.
2. FACEBOOK Inc. *Social Plugins - Like Button for the Web* [online]. Facebook for developers, [cit. dne 5. března 2021]. Dostupné z: <https://developers.facebook.com/docs/plugins/like-button/>.
3. CLEMENT, J. *Number of monthly active Facebook users worldwide as of 3rd quarter 2020* [online]. Statista.com, 24. listopadu 2020 [cit. 28. listopad 2020]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/>.
4. ŠTĚTKA, Václav. *Autoritativním režimům se nevyplatí zakazovat sítě* [online]. mediaguru.cz, 11. června 2014 [cit. 8. července 2021]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2014/06/autoritativnim-rezimum-se-nevyplati-zakazovat-site/>.
5. Evropská Komise, *Evropa připravená na digitální věk: Nová generace technologií mění náš život* [online]. ec.europa.eu, [cit. 20. srpna 2021]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age_cs.
6. ZDECHOVSKÝ, Tomáš. *Jak Facebook umlčuje konzervativní názory* [online]. zdechovsky.blog.idnes.cz, 21. června 2021 [cit. 20. srpna 2021]. Dostupné z: <https://zdechovsky.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=772227>.

7. HERZMANN, Jan, *Sociologická encyklopedie: Spirála mlčení*. [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 11. prosince 2017, [cit. 13. srpen 2021]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Spir%C3%A1la_ml%C4%8Den%C3%AD.
8. EU science hub. *Social media influences our political behaviour and puts pressure on our democracies, new report finds* [online]. ec.europa.eu, 27. října 2020 [cit. 19. srpna 2021]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/jrc/en/news/social-media-influences-our-political-behaviour-and-puts-pressure-our-democracies-new-report-finds>.
9. GAO, George. *15 striking findings from 2015*. Pew Research Center [online]. 2015 [cit. 28. dubna 2021]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/12/22/15-strikingfindings-from-2015/>.
10. RISSO, Linda. *Harvesting Your Soul? Cambridge Analytica and Brexit*. In: JANSOHN, Christa (ed.). *Brexit Means Brexit?* Akademie der Wissenschaften und der literatur, 2018, s. 75-85. Dostupné z: https://www.adwmainz.de/fileadmin/user_upload/Brexit-Symposium_Online-Version.pdf#page=75.
11. FACEBOOK Inc. *Zásady komunity* [online]. Facebook.com, 2021 [cit 26. července 2021]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/communitystandards/introduction>.
12. FACEBOOK Inc. *Nenávistné slovní projevy* [online]. Facebook.com, 2021 [cit 26. července 2021]. Dostupné z: https://www.facebook.com/communitystandards/hate_speech/.
13. FACEBOOK Inc. *Myslím si, že Facebook neměl odstranit můj příspěvek*. [online]. Facebook.com, 2021 [cit 26. července 2021]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/help/2090856331203011>.
14. YOUTUBE. *Zásady ohledně projevů nenávisti* [online]. support.google.com, 2021 [cit 27. července 2021]. Dostupné z: https://support.google.com/youtube/answer/2801939?hl=cs&ref_topic=9282436#zippy=%2Cdal%C5%A1%C3%AD-typy-obsahu-kter%C3%A9-poru%C5%A1uj%C3%AD-tyto-z%C3%A1sady%2Cvzd%C4%9B%C3%A1vac%C3%AD-obsah%2Cdal%C5%A1%C3%AD-p%C5%99%C3%ADklady.
15. YOUTUBE. *Jak YouTube identifikuje obsah, který porušuje pokyny pro komunitu?* [online]. Youtube.com, [cit 27. července 2021]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/howyoutubeworks/policies/community-guidelines/#detecting-violations>.

16. YOUTUBE. *Základní informace o sankcích za porušení pokynů pro komunitu* [online]. support.google.com, [cit 18. srpna 2021]. Dostupné z: <https://support.google.com/youtube/answer/2802032>.
17. YOUTUBE. *Odvolání proti postihům za porušení pokynů pro komunitu* [online]. support.google.com, [cit 27. července 2021]. Dostupné z: https://support.google.com/youtube/answer/185111?hl=cs&ref_topic=9387060.
18. GOOGLE. *Omezené funkce u některých videí* [online]. support.google.com, [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: <https://support.google.com/youtube/answer/7458465>.
19. GOOGLE. *Prosazování pokynů pro komunitu YouTube* [online]. transparencyreport.google.com, [cit. 20. srpna 2021]. Dostupné z: <https://transparencyreport.google.com/youtube-policy/removals>.
20. ŠUBRTOVÁ, Diana. *Fanoušci Tomia Okamury mě hromadně nahlašují, říká Tomáš Břínek alias TMBK* [online]. iDNES.cz, 6. května 2020 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/revue/spolecnost/tmbk-tomas-brinek-humor-satira-kolaze-okamura-koronavirus-karantena-fortnite.A200504_122717_lidicky_sub.
21. ZELENKA, Jakub. *Aktivisté slavi vítězství. Facebook Bartošovi zablokoval profil* [online]. Lidovky.cz, 12. června 2016 [cit. 27. července 2021]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/aktiviste-slavi-vitezstvi-facebook-bartosovi-zablokoval-profil.A160610_135646_ln_domov_jzl.
22. FACEBOOK Inc. *Our approach to newsworthy content* [online]. Facebook.com, 29. července 2021, [cit. 14. srpna 2021]. Dostupné z: <https://transparency.fb.com/features/approach-to-newsworthy-content/>.
23. Mediální gramotnost středoškoláků a jejich postoje k mediím [online]. Median, 2018, 113 s. [cit. 27. dubna 2021]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/pruzkumy-setreni/medialni_gramotnost_zaku_2018.pdf.
24. HERN, Alex. *Cambridge Analytica: how did it turn clicks into votes?* [online]. The Guardian.com, 6. května 2018 [cit. 24. srpna 2021]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/news/2018/may/06/cambridge-analytica-how-turn-clicks-into-votes-christopher-wylie>.
25. FACEBOOK Inc. *Our Preparations Ahead of Inauguration Day* [online]. Facebook.com, 11. ledna 2021, [cit. 14. srpna 2021]. Dostupné z: <https://about.fb.com/news/2021/01/preparing-for-inauguration-day/>.
26. FACEBOOK Inc. *Referring Former President Trump's Suspension From Facebook to the Oversight Board* [online]. Facebook.com, 21. ledna 2021, [cit. 15. srpna 2021].

- Dostupné z: <https://about.fb.com/news/2021/01/referring-trump-suspension-to-oversight-board/>.
27. FACEBOOK Inc. *In Response to Oversight Board, Trump Suspended for Two Years; Will Only Be Reinstated if Conditions Permit* [online]. Facebook.com, 4. června 2021, [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné z: <https://about.fb.com/news/2021/06/facebook-response-to-oversight-board-recommendations-trump/>.
28. ALIANCE PRO RODINU. *Tisková zpráva k dění na Facebooku* [online]. Alipro.cz, 16. červen 2021, [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné z: <https://alipro.cz/2021/06/16/tiskova-zprava-k-deni-na-facebooku/>.
29. NOSÁL, Michal. *Svoboda slova začíná být po 30 letech od revoluce vážným tématem* [online]. Krestandnes.cz, 19. června 2021 [cit. 16. srpna 2021]. Dostupné z: <https://www.krestandnes.cz/jana-jochova-svoboda-slova-zacina-byt-po-30-letech-od-revoluce-vaznym-tematem/>.
30. TWITTER, Inc. *Permanent suspension of @realDonaldTrump* [online]. Twitter.com, 8. ledna 2021 [cit. 13. srpna 2021]. Dostupné z: https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/suspension.
31. *Kontrolní orgán Facebooku podpořil zablokování Trumpa, případ ale neuzavřel* [online]. ČT24.cz, 5. května 2021 [cit. 13. srpna 2021]. Dostupné na: https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3307711-kontrolni-organ-facebooku-podporil-zablokovani-trumpa-pripad-ale-neuzavrel?fbclid=IwAR2ireCBUGd2wu_eJCNNKBJQoQhpXpgM9CX-JRtJ6_DLJofchUQah_j3Hko.
32. SHEPARDSON, David a CULLIFORD, Elizabeth. *Facebook places label on Trump's post about mail-in voting* [online]. Reuters.com, 21. července 2021 [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-facebook-trump-idUSKCN24M24H>.
33. SANZ, Catherine. *Twitter and Facebook slap labels on Trump's 'misleading' election posts: Social media platforms were quick to censor Trump.* [online]. abcnews.go.com, 4. listopadu 2021, [cit. 15. srpna 2021]. Dostupné z: <https://abcnews.go.com/Technology/twitter-facebook-slap-labels-trumps-misleading-election-posts/story?id=74020537>.
34. FACEBOOK Inc. *Social Plugins – Like Button for the Web* [online]. Facebook for developers, [cit. dne 5. března 2021]. Dostupné z: <https://developers.facebook.com/docs/plugins/like-button/>.

35. TANKOVSKA, H. *Most popular social networks worldwide as of January 2021, ranked by number of active users* [online]. Statista.com, 9. února 2021 [cit. 2. března 2021]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>.
36. RAY, Michael. *Social network* [online]. Encyclopedia Britannica, 7. červen 2019 [cit. 26. února 2021]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/technology/social-network>.
37. VOLFOVÁ, Tereza. Jakeše do koše! Havel na Hrad! Plakáty a hesla byly nedílnou součástí revolučního nadšení. [online]. Ct24.ceskatelevize.cz, 16. listopadu 2019 [cit. 28. listopadu 2020]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/media/2971505-jakese-do-kose-havel-na-hrad-plakaty-a-hesla-byly-nedilnou-soucasti-revolucniho>.
38. *Sociální síť*. [online]. Internetem bezpečně, [cit. 2. března 2021]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/socialni-media/socialni-site/>.
39. *Post-factual* [online]. Cambridge Dictionary, [cit. 3. března 2021]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/post-factual>.
40. Post-factual [online]. Cambridge Dictionary, [cit. 3. března 2021] Dostupné na: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/post-factual>.

Právní předpisy:

1. Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících ze dne 4. listopadu 1950, ve znění pozdějších předpisů.
2. Vyhláška č. 120/1976 Sb. ze dne o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, ve znění pozdějších předpisů.
3. Navrhovaná novela trestního a přestupkového zákona rozeslaná pod číslem sněmovního tisku 384 Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=384>.
4. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
5. Nařízení Evropského parlamentu a Rady ze dne 15.12.2020, o jednotném trhu digitálních služeb (akt o digitálních službách). č. 2020/0361. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0825&from=en>.

Judikatura:

1. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. listopadu 2011, sp. zn. IV.ÚS 2011/10.
2. Nález Ústavního soudu ze dne 14. 7. 2004, sp. zn. I. ÚS 185/04.

3. Nález Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2010, sp. zn. I. ÚS 1990/08.
4. Nález Ústavního soudu ze dne 24. 9. 1998, sp. zn. III.ÚS 139/98.
5. Nález Ústavního soudu ze dne 4. dubna 2005, sp. zn. IV. ÚS 146/04.
6. Nález Ústavního soudu ze dne ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1735/07.
7. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států amerických ze dne 27. února 1969, *Brandenburg v. Ohio*, sp. zn. 395 U. S. 444.
8. Rozhodnutí odvolacího soudu spojených států pro čtvrtý okruh ze dne 18. září 2013, *Bobby Bland v. B. Roberts*, sp. zn. 12-1671.
9. Rozhodnutí okresního soud pro jižní obvod New Yorku ze dne 2. února 2000, *Universal City Studios v. Corley*, 273 F.3d 429, 445.
10. Rozhodnutí Soudního dvora EU ze dne 14. května 1974, *J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung proti Komisi Evropských společenství*, č. 4/73.
11. Rozsudek ESLP ze dne 16. 3. 2000, *Özgür Gündem proti Turecku*, č. 23144/93.
12. Rozsudek ESLP ze dne 19. února 1998, *Bowman proti Spojenému království*, č. 24839/94.
13. Rozsudek ESLP ze dne 2. prosince 2008, *K. U. proti Finsku*, č. 2872/02.
14. Rozsudek ESLP ze dne 23. dubna 1992, *Castells proti Španělsku*, č. 11798/85.
15. Rozsudek ESLP ze dne 5. srpna 2011, *Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine*, č. 33014/05.
16. Rozsudek ESLP ze dne 7. prosince 1976, *Handyside proti Spojenému království*, č. 5493/72.
17. Rozsudek ESLP ze dne 8. července 1986, *Lingens proti Rakousku*, č. 981/82.
18. Rozsudek senátu ESLP ze dne 9. 2. 2012, *Vejdeland a ostatní proti Švédsku*, č. 1813/07.
19. Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. listopadu 2006, sp. zn. III. ÚS 98/06.

Ostatní:

1. Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (2012) 4 ze dne 4.4.2012, o ochraně lidských práv s ohledem na služby sociálních sítí [online], 2012. Dostupné z: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1929453>
2. Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (97) 20, o nenávisťných projevech ze dne 30. října 1997, [online]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680505d5b>.
3. Návrh Nařízení Evropského Parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 15.12.2020, o jednotném trhu digitálních služeb (akt o digitálních službách) a o změně směrnice.

- Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0825&from=en>.
4. Obecný komentář Výboru pro lidská práva č. 34 [online]. Ženeva, 2011, bod. 2. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fGC%2f34&Lang=en.
5. Secretary -General of United Nations. *United Nations Strategy and Plan of Action on Hate Speech: Detailed Guidance on Implementation for United Nations Field Presences* [online]. United Nations, 2020. Dostupné z: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/UN%20Strategy%20and%20PoA%20on%20Hate%20Speech_Guidance%20on%20Addressing%20in%20field.pdf.
6. Stanovisko Výboru pro lidská práva ze dne 18. října 1990, *Ballantyne, Davidson and McIntyre v. Canada*,. č. 359/1989 and 385/1989.

Shrnutí

Tato diplomová práce se zabývá fenoménem hate speech a svobodou projevu v kontextu sociálních sítí. Hlavním cílem práce je zkoumat, zda je třeba vrchnostenské regulace sociálních sítí v oblasti zásahů do svobody projevu a ochrany proti hate speech. Nenávistné projevy jsou problémem dnešní společnosti a stávají se o to větším problémem, nejsou-li řádně definovány a vymezeny.

V první části jsem se zabývala základními pojmy týkajícími se problematiky a popsala kritéria jimiž jsou posuzovány projevy jako takové. Dále jsem navrhla nové možné formy projevů na sociálních sítích a nastínila, jaké výzvy mohou přinášet co do jejich posuzování. Spolu se svobodou projevu je třeba rozebrat i možnosti jejího omezování. Zamyslela jsem se také nad chápáním pojmu cenzura a autocenzura. Součástí fungování sociálních sítí jsou také zásady komunity, které jsem rozebrala s důrazem na problematiku části.

V druhé části předkládám důležité otázky a výzvy pro společnost, které vyvstávají z této problematiky. Zabývala jsem se existencí pozitivní povinnosti státu v oblasti svobody projevu a argumenty týkající se případné regulace sociálních médií. Na konkrétních případech omezení účtů Donalda Trumpa a facebookové stránky Aliance pro rodinu jsem analyzovala aktuální problémy a jejich možná řešení.

V poslední části práce jsem na základě předešlých zjištění navrhla možná vylepšení, a to nejen v oblasti legislativy, ale i možnosti vylepšení samotných funkcí platform a jejich pravidel.

Závěr je uceleným shrnutím poznatků mé práce a určením jejich limitů. Výsledkem je konstatování potřeby nové legislativy, a to ve spolupráci s odborníky z více oborů, nejefektivněji v celoevropské shodě. Pro vytvoření přiléhavé a vybalancované legislativy by byla prospěšná spolupráce sociálních sítí s jednotlivými vládami či s Evropskou unií samotnou se sociálními sítěmi a transparentnost jejich postupů týkajících se tohoto problému.

Summary

This master's thesis deals with the issue of hate speech and freedom of expression in the context of social media. The main goal is to examine if the sovereign regulation of social networks is needed in the case of interference with freedom of expression and protection against hate speech. Hate speech is a problem in nowadays' society and it has been becoming an even bigger problem when it is not properly defined and delimited.

In the first part of my thesis, I dealt with the basic terms related to the thesis' issue and I described the criteria, by which the discourses are considered. I also suggested new possible forms of discourses on social networks and outlined, which challenges, in terms of their consideration, they can come with. If we speak about freedom of expression, the possibilities of restrictions must be also discussed. I have also thought about the understanding of the terms of censorship and self-censorship. In order the social networks to work, community standards are important. I analysed these standards with emphasis on their problematic parts.

In the second part of my thesis, I presented important questions and challenges for our society that arise from this issue. I dealt with the state's positive obligation considering freedom of speech and with arguments dealing with possible regulations on social media. On the specific cases, such as limitation of the Donald Trump's accounts and "Aliance pro rodinu" facebook page, I analysed current problems and their possible solutions.

In the last part of my thesis, I came up with possible improvements based on the findings I have made during my work. The improvements concern not only legislation, but also the functions and rules directly on the platforms.

The conclusion of my thesis is a comprehensive summary of the findings of my work and determining its limits. The result is stating a need for a new legislation, which would cooperate with experts from several fields, most effectively in agreement with the whole Europe. Cooperation of social networks with individual governments or with the European Union itself, and transparency of their procedures related to this problem, would be beneficial for the creation of appropriate and balanced legislation.

Seznam klíčových slov

svoboda projevu

sociální média

síť

cenzura

nenávistné projevy

lidská práva

pravidla komunity

regulace médií

Key words

freedom of expression

freedom of speech

social media

network

ensorship

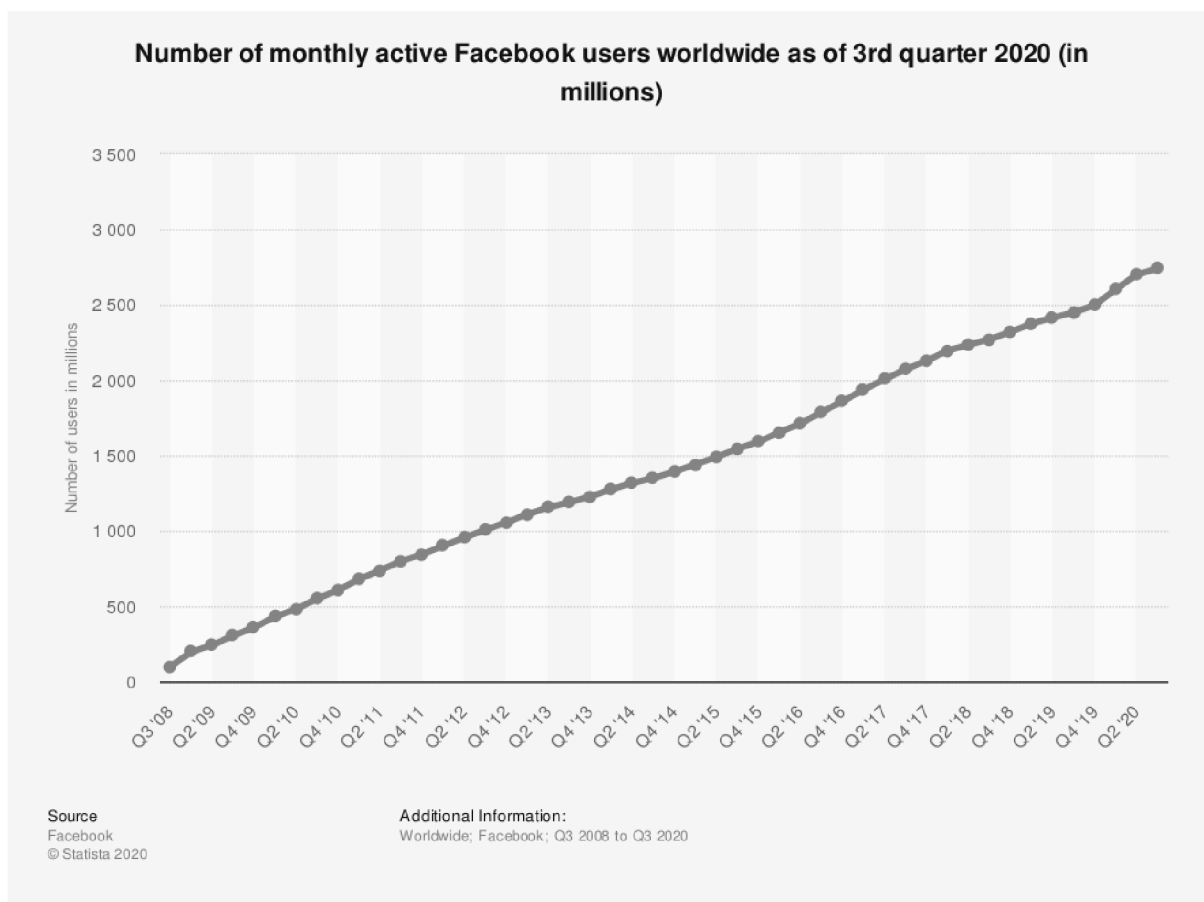
hate speech

human rights

community standards

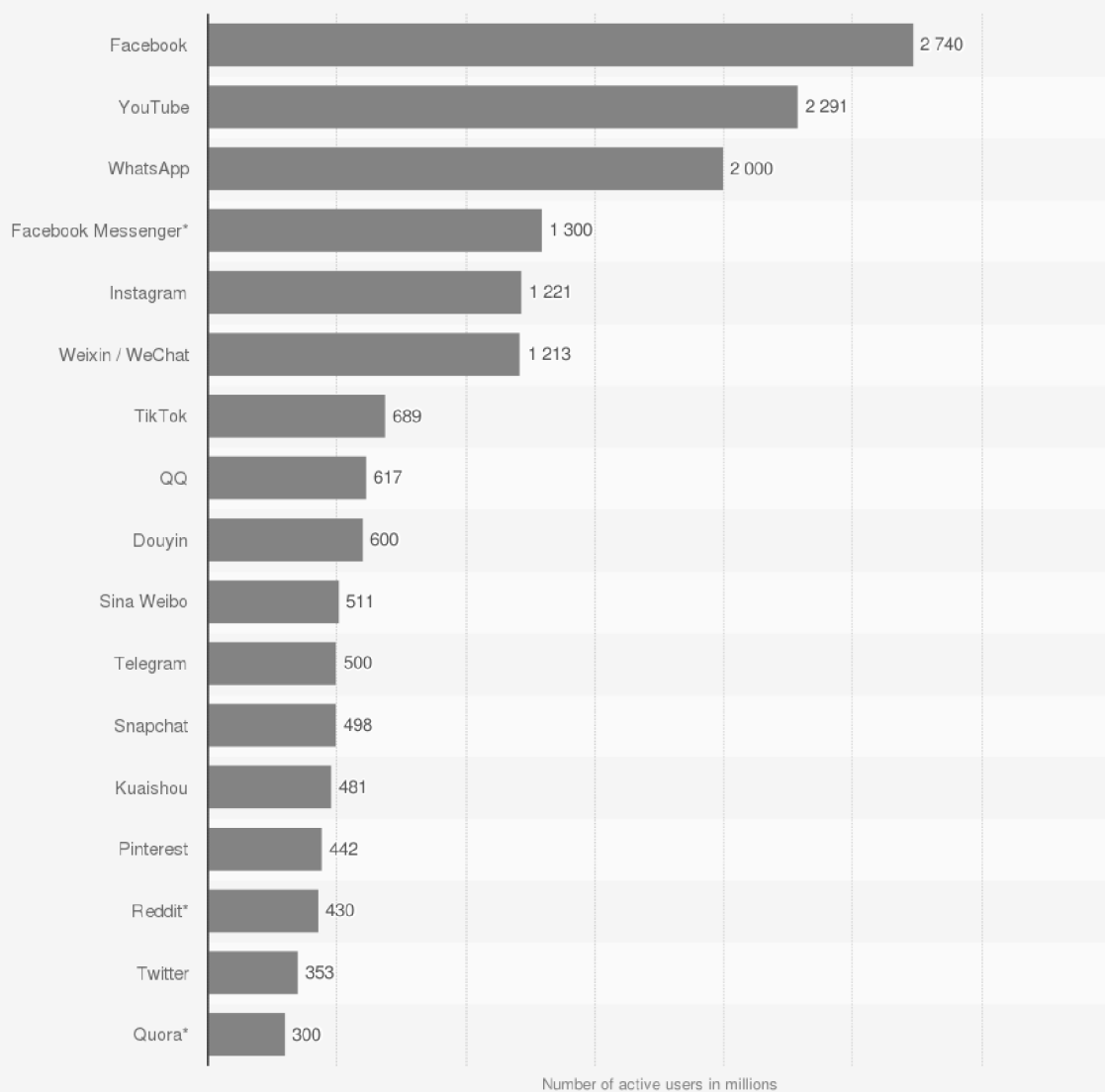
regulation of social media

Přílohy

Příloha č. 1

Most popular social networks worldwide as of January 2021, ranked by number of active users (in millions)

Sources

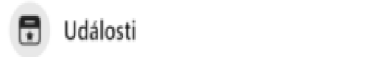
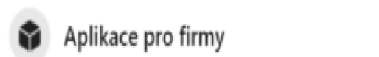
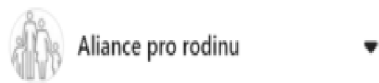
We Are Social; Various sources (Company data);
Hootsuite; DataReportal
© Statista 2021

Additional Information:

Worldwide; Various sources (Company data); DataReportal; January, 2021; social networks and messenger/chat app/voip
not include Douyin

Příloha č. 2

Spravovat stránku

⚠ Stránce hrozí zrušení zveřejnění

Kvalita stránek

Omezení uvalená na stránku

Kvůli neustálému porušování zásad komunity hrozí vaši stránce, že bude její zveřejnění zrušeno, sníží se míra distribuce a nastanou další omezení.

Zásady komunity na Facebooku

Zjistěte, co děláme pro bezpečné a příjemné prostředí na Facebooku.

[Další informace](#)

Porušení

Obsah byl odebrán kvůli porušení našich zásad komunity.

Notified 25. duben

shared this

Obsah byl odebrán kvůli porušení našich zásad komunity.

Notified 24. duben

Vy to sdílíte